

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის
თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებებით

ბიოგრაფიული

**ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაცია
მშრობაში (1921-1953 წ.წ.)**

07.00.01 – საქართველოს ისტორია

ისტორიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

მ ა ც ნ ე

თელავი – 2012

ნაშრომი შესრულებულია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საქართველოს ისტორიის კათედრაზე.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ელგუჯა მამუკელაშვილი

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

შემფასებლები:

ელვირ კუპატაძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

მამუკა ბობიტიძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

დისერტაციის დაცვა შედგება 2012 წლის 23 თებერვალს 12 საათზე. იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი – 2200, ქ. თელავი, ქართული უნივერსიტეტის ქ. №1.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება იაკობ გოგებაშვილის სახელმწიფო თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო მაცნე უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე განთავსდა 2012 წლის 23 თებერვალს.

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი
ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი

ნ. კოჭლოშვილი

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დასასიათება

პრობლემის აქტუალობა. გასული XX-საუკუნის პირველმა ათწლეულმა უკიდურესად დაძაბა კაცობრიობის განვითარების საერთაშორისო ისტორიული ვითარება. გასული საუკუნის პირველი ნახევარი მძიმე მოვლენებით აისახა საქართველოს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. საქართველო მოექცა მაშინდელი სამყაროს უდიდესი და ძლიერი სახელმწიფოების გერმანიის, ინგლისის, რუსეთის, ოსმალეთის (თურქეთი) სამხედრო-პოლიტიკური ინტერესების გარემოში. თითოეულ მათგანს, თითოეულ სახელმწიფოს, თავისი მიზნები და მისწრაფებები ამოძრავებდა. ეს ქვეყნები თავისი მაშინდელი ხელისუფლების მეოხებით ცდილობდნენ დიპლომატიური, პოლიტიკური თუ აშკარა სამხედრო ძალებით, გაბატონებულიყვნენ ევროპაში, ახლო აღმოსავლეთსა და კავკასიაში. მათთვის ხელსაყრელი იყო საქართველოს გეოპოლიტიკური და სამხედრო-სტრატეგიული მდებარეობის გამოყენება.

ასე აღმოჩნდა საქართველო საერთაშორისო ურთიერთობებში, მიმდინარე მოვლენებში სხვადასხვა ფორმით ჩაბმული. ამ ურთიერთობათა შესწავლა, მოვლენების მეცნიერული ანალიზი და შესაბამისი დასკვნების ჩამოყალიბება წარმოადგენს ისტორიული მეცნიერებისთვის ურთულეს, საჭირო, აქტუალურ პრობლემას.

პრობლემის სირთულიდან გამომდინარეობს მისი შესწავლის აქტუალობა. მიგვაჩნია, რომ XX-საუკუნის 20-50-იანი წლები საქართველოსთვის იყო უაღრესად დაძაბული, ტრაგიზმით გამორჩეული, საშინაო და საგარეო პოლიტიკურ-ეკონომიკური თუ სამხედრო ურთიერთობის დარგში.

ასეთი აქტუალური პრობლემის, ცალკეული საკითხების, განვითარებული ისტორიული მოვლენების კვლევა, მათი მეცნიერული ანალიზი თანამედროვე ვითარებაში, ერთ-ერთი და არა ერთადერთი აქტუალური პრობლემაა. ასეთი აქტუალური პრობლემის მეცნიერულ ანალიზსა და მისი გამოცდილების გამოყენებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს თანამედროვე ქართული სახელმწიფოს მშენებლობისთვის.

საკვლევი პრობლემა ეხება XX-საუკუნის 20–50-იანი წლების საქართველოს და მის მეზობელ სახელმწიფოებში განვითარებული ისტორიული პროცესების შესწავლას. შევეცადეთ გაგვეჩვენოთ, ევროპის დიდი ქვეყნების პოლიტიკური ხელისუფლების დამოკიდებულება საქართველოში შექმნილ ვითარებასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებული აქტუალობით გამოირჩეოდა საქართველოს, რუსეთის, საფრანგეთის, გერმანიის მსოფლმხედველობრივი იდეოლოგიური

განსხვავებულობა რაც კიდევ უფრო აქტუალურს ხდის საკვლევე პრობლემას.

სადისერტაციო ნაშრომის პრობლემა: საკვლევე პრობლემაზე დაკვირვებამ, მისმა სამეცნიერო აქტუალობამ, განაპირობა ჩვენთვის მეტად საინტერესო სადისერტაციო ნაშრომის პრობლემა – საქართველოს პირველი დამოუკიდებელი რესპუბლიკის საშინაო და საგარეო პოლიტიკური კურსის განსაზღვრა-შეფასება.

სადისერტაციო ნაშრომის პრობლემა განეკუთვნება პირველი მსოფლიო ომის (1914-1918) წლების შემდგომ საქართველოში და მის მეზობლად განვითარებული ისტორიული პროცესების შესწავლას. საქართველოში დამყარდა დემოკრატიული რესპუბლიკისთვის დამახასიათებელი მმართველობა (1918 წლის 26 მაისი საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღე). ვფიქრობთ, საქართველოს ხელისუფლებაში აღმოჩნდა არც თუ ძლიერი პოლიტიკური ნების ადამიანთა ჯგუფი, რასაც შედეგად მოჰყვა შემდგომში ქვეყნისთვის რთული და მტკივნეული მოვლენები, რამაც გარკვეული გავლენა მოახდინა ქართულ საზოგადოებაზე.

ვფიქრობთ, სადისერტაციო ნაშრომის პრობლემა განეკუთვნება ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის მიმე ცხოვრებას ევროპის ქვეყნებში. განსაკუთრებით ურთულესი აღმოჩნდა ემიგრანტთა პოლიტიკური ურთიერთობის მოწესრიგება დასავლეთში ჩამოყალიბებულ და გაერცვლებულ ფაშისტურ იდეოლოგიასთან. ეს იყო ურთულესი გზა საქართველოს განთავისუფლებისათვის ბრძოლაში, სრულიად განსხვავებული ახალი ისტორიული ვითარება ქვეყნისთვის.

კვლევის პრობლემა ეხმიანება თანამედროვე საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მდგომარეობას, რაშიც განსაკუთრებული ადგილი უკავია XXI-საუკუნის 10-იანი წლების ქვეყნის შიგნით მიმდინარე რეფორმებს და საერთაშორისო არენაზე ქვეყნებთან სრულიად ახალ ურთიერთობებს. ყოველივე ეს ემყარება მდიდარი ისტორიული გამოცდილების პრაქტიკულ გამოყენებას, რაც იძლევა საფუძველს საქართველოს სოციალური ვითარების მომავალი გაუმჯობესებისათვის.

მიგვაჩნია, სადისერტაციო ნაშრომის პრობლემა არა მარტო საინტერესო სამეცნიერო კვლევა-ძიებისათვის, არამედ ის უაღრესად აქტუალურ ისტორიულ პრობლემათა რიცხვს განეკუთვნება. ასეთი აქტუალური პრობლემა ქართული ისტორიული მეცნიერებისთვის გამორჩეული დაკვირვების საფუძველს წარმოადგენს, ის დიდი შემეცნებითი ღირებულების ამსახველია, რითაც შეიძლება განისაზღვროს საქართველოს მნიშვნელობა, გასული XX-საუკუნის

20-50-იანი წლების მსოფლიო ისტორიულ მოვლენებში.

საკვლევი პრობლემის აქტუალობა: სადისერტაციო საკვლევი პრობლემა აქტუალურია იმითაც, რომ მას გამორჩეული ადგილი უკავია XX-საუკუნის 20-50-იანი წლების ზოგადსაკაცობრიო მოვლენებში, ქართულმა ემიგრაციამ ევროპულ სამყაროში თავისი დამოკიდებულება, უაღრესად აქტიურად გამოხატა ცხოვრების თითქმის ყველა დარგში, რომელთა კვლევა ქართული ისტორიული მეცნიერების ძირითად ამოცანას წარმოადგენს. თანამედროვე ვითარებაში ქართული ისტორიული მეცნიერული აზრი აქტიურად, დიდი ინტერესით და დაკვირვებით იკვლევს ქართული ემიგრაციის ძირითად საკითხებს, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს სადისერტაციო ნაშრომის პრობლემის აქტუალობას.

ქართული ემიგრაციის საქმიანობის ისტორია ევროპის ქვეყნებში აქტუალურია არა მხოლოდ სადღეისოდ, არამედ სამომავლოდაც, მათმა ბევრმა შთამომავალმა თავისი ღირსეული კვალი დატოვა ნიჭიერებითა და გამოცდილებით, რაც საფუძველს იძლევა გაგრძელებას სამომავლოდ ასეთი აქტუალური ისტორიული პრობლემის მეცნიერული შესწავლა.

სადისერტაციო საკვლევი თემა: საკვლევი პრობლემის აქტუალობამ განსაზღვრა ჩვენი დაინტერესება ქართული ემიგრაციის ისტორიისადმი. პრობლემის ძირითად საკითხებზე დაკვირვების შედეგად გამოიკვეთა კვლევისთვის საჭირო მიმართულება – საქართველოს პირველი დამოუკიდებელი რესპუბლიკის საშინაო და საგარეო პოლიტიკური კურსის განსაზღვრა-შეფასება ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის მიზეზები და მათი განსახლება ევროპის ქვეყნებში, მათი პოლიტიკური და პრაქტიკული საქმიანობა, მათი მსოფლმხედველობა და საზოგადოებრივი გაერთიანებები, მათი სოციალური დონე და სამეცნიერო-კულტურული ვითარება, მათი ადგილი და როლი ევროპის ქვეყნების ცხოვრებაში. ასეთი საკითხების შესწავლის აუცილებლობამ განსაზღვრა ჩვენი სადისერტაციო საკვლევი თემა: – „ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაცია ევროპაში“. (1921-1953 წ.წ.).

ვფიქრობთ, ქართულ ისტორიოგრაფიაში ასეთი სახით, კერძოდ სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის სახით, ევროპის ქვეყნებში წასული ემიგრანტების ცხოვრება-საქმიანობის შესწავლა, ცალკე საკვლევი თემის სახით, სრულიად სამართლიანად ემყარება თანამედროვე პირობებში ისტორიული მეცნიერების წინაშე წამოჭრილ ახალ ამოცანებს.

საკვლევი თემის აქტუალობა: სადისერტაციო ნაშრომის პრობლემის აქტუალობამ განაპირობა ჩვენი დაინტერესება საკვლევი

თემის: – „ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაცია ევროპაში, (1921-1953 წ.წ.)“. შერჩევა და შესწავლა.

ეფიქრობთ, ჩვენს მიერ სადისერტაციო საკვლევ თემად შერჩეული მასალა უაღრესად აქტუალურია თანამედროვე საქართველოს სახელმწიფოებრიობისთვის, ასეთი ისტორიული გამოცდილების გაზიარება-გამოყენება, მნიშვნელოვანია ძლიერი პოლიტიკური ხელისუფლებისა და ქვეყნის შეიარაღებული ძალების შემდგომი სრულყოფისთვის.

სადისერტაციო საკვლევი თემის მეცნიერული სიახლე: ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს ის, რომ ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის ევროპის ქვეყნებში წარმოებული საქმიანობის ისტორია სრულიად პირველად არის კომპლექსურად შესწავლილი და გაანალიზებული ქართულ ისტორიოგრაფიაში.

სადისერტაციო თემის კვლევისას დავრწმუნდით, რომ ცალკე უნდა შეგვესწავლა პოლონეთში ქართული სამხედრო ემიგრაციის გენერლების, ოფიცრების, იუნკრების თავგადასავლები, საბრძოლო საქმიანობის ისტორია.

სიახლეა ისიც, რომ კომპლექსურად შეისწავლება ევროპის ქვეყნებში ქართული ემიგრანტების მიერ შექმნილი საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, მათი კომიტეტების მსოფლმხედველობა, მიზნები, ცალკეულ პოლიტიკურ წარმომადგენელთა საქმიანობა. ახლად შემოგვაქვს ქრონოლოგია 1921-1953 წ.წ.

სიახლეა ისიც, რომ სრულიად დამოუკიდებლად შევისწავლეთ ანტისაბჭოთა ემიგრანტული გამოცემების შინაარსი და მნიშვნელობა.

სიახლეა ისიც, რომ ძირითადად გაგანალიზეთ საქართველოს ხელისუფლების, მისი კონტრდაზვერვის მასალები ემიგრანტების საქმიანობის შესახებ.

კვლევის მიზანი: სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის ძირითად მიზანს წარმოადგენს XX-საუკუნის 20-50-იანი წლების საქართველოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების შესწავლა.

განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმეთ XX-საუკუნის 20-იანი წლების საქართველოს მიმდებარეობის გაანალიზებას, რომ ჩამოყალიბდა პირველი ქართული დემოკრატიული რესპუბლიკა, რასაც საფუძველი დაუდო 1918 წლის 26 მაისის ღონისძიებამ და რამაც განსაზღვრა სრულიად ახალი მიდგომა ქვეყნის მომავალი განვითარებისთვის: უმნიშვნელოვანესი ისტორიული მოვლენა გახდა – დემოკრატიული კონსტიტუციის მიღება; ამ კონსტიტუციას არსებობის მცირე პერიოდი ჰქონდა. 1921 წლის 25 თებერვალს მან

მოქმედება შეწყვიტა. ასეთ ვითარებაში აუცილებელი იყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საერთაშორისო ურთიერთობების მოწესრიგება; ახერხებოდა ანტანტის, სომხეთის, რუსეთის, გერმანიასთან, საფრანგეთთან, ინგლისთან, ოსმალეთთან.

ჩვენს მიზანს შეადგენს საარქივო მასალების საფუძველზე და არსებული გამოცემის კრიტიკული ანალიზის მიხედვით, განვიხილოთ XX-საუკუნის 20-იანი წლებიდან დაწყებული ურთულესი პერიოდი საქართველოს ისტორიაში.

მიგვაჩნია, რომ თანამედროვე პირობებში ძნელი და აუცილებელია საქართველოს ისტორიის XX-საუკუნის 20-50-იანი წლების მოვლენების მიზანმიმართული, მეცნიერული ანალიზი, განსაკუთრებით ევროპის ქვეყნებში ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის საქმიანობის შეფასებისთვის.

მიზნად დავისახეთ ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის პრობლემის მიუკერძოებელი კვლევა, ადრე აღიარებული შეხედულებების, კონცეფციების, შემოთავაზებული ღირებულებების ახლებური გააზრება თანამედროვე მოთხოვნების გათვალისწინებით. ამასთანავე, ჩვენს მიზანს შეადგენდა, პრობლემის ძირითადი საკითხების განმაზოგადებელი მონაცემები ჩამოგვეყალიბებინა ცალკე მონოგრაფიული გამოკვლევის სახით: მიზნად დავისახეთ ისიც, რომ სანიმუშოდ, უფრო ვრცლად განვკვირვებოთ, გასული საუკუნის 40-იანი წლების საერთაშორისო, ზოგადსაკაცობრიო მოვლენებში ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის ადგილი და მნიშვნელობა.

სადისერტაციო ნაშრომის ისტორიოგრაფია და წყაროთმცოდნეობითი ბაზა: XX-საუკუნის 20-50-იანი წლების საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური და საზოგადოებრივ-კულტურული ვითარების, საერთაშორისო ურთიერთობების, ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის ადგილისა და როლის, საერთოდ ამ რთული წლების მორალური სიმძიმის არსი მეტნაკლები სისრულით არის წარმოდგენილი ქართულ თუ უცხოურ სამეცნიერო ლიტერატურაში, მონოგრაფიებში, ცალკეულ გამოკვლევებში, პერიოდულ გამოცემებში, სტატიებში, ამ ეპოქის საკავშირო და რესპუბლიკურ ჟურნალ-გაზეთებში, ეს ყოველივე ქმნის პრობლემის ისტორიოგრაფიულ სივრცეს, რასაც მიუძღვენით ნაშრომის მეორე თავი.

ჩვენი საკვლევი ნაშრომის ცალკეული საკითხები განხილულია სხვადასხვა კუთხით საქართველოში გამოცემულ მონოგრაფიებში, მოგონებებში: ს. ჯანაშიას და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით გამოცემულ წიგნში – „საქართველოს ისტორია“ (1980); „საქართველოს ისტორია“, ტ. II. (1962); მ. ნათმელაძის სტატია ემიგრანტურ

ლი ლიტერატურის შესახებ ფართოდ არის წარმოდგენილი, XIX-ს მეორე ნახევრისა და XX-საუკუნის 20-იანი წლების მოვლენების მსვლელობა.

განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა: გ. სულაძის ნაშრომი „ქართული ანტისაბჭოთა ემიგრაცია და სპეცსამსახურები“ (2010); ა. სურგულაძისა და პ. სურგულაძის წიგნი – „საქართველოს ისტორია, საკითხავი წიგნი“; ნ. ჯავახიშვილის – „ქართველი მხედრები პოლონეთის დროშის ქვეშ“ (1998); ე. კუპატაძე ქართული ეროვნული დივიზიები დიდ სამამულო ომში. თბ. 2011. ვ. ბენიძის – „საქართველოს სოციალ-პოლიტიკური მდგომარეობა და სახელმწიფოებრიობისათვის ბრძოლა 1920-1925 წ.წ. – თბ. 1999 (ცვლილებები ემიგრანტული მთავრობისა და პოლიტპარტიების ბრძოლის ტაქტიკაში); შ. მურუსიძის – „ქართული ემიგრაციის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის კვლევის პრობლემები“; ც. ჩხარტიშვილი „პოლონეთ-საქართველოს ურთიერთობის ზოგიერთი საკითხები“ (ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები“, 2008); მ. ქებაძე – „პოლონეთი ქართველების მეორე სამშობლო“, ელ. მამუკელაშვილი – „ჩვენები“ (2009): მისივე – „ქართული სამხედრო ემიგრაცია ევროპაში“, – ელ. მამუკელაშვილი – ქართველი ემიგრანტები ვერმანის სამსახურში“. რ. კარაზინი – „ქართველი ოფიცრები პოლონეთის ჯარში“ (1965 წ. ცნობები XVI-XVII საუკუნეების ისტორიისათვის“); შევისწავლეთ ქართულ პერიოდულ გამოცემებში გამოქვეყნებული მასალები; უმეტესად გაზ. „კომუნისტიდან“ – „გამოფხიზლების ხმები ჟორდანია-რამიშვილის ბანაკიდან“, „პარიზში მყოფ ქართველ მუშა მენ-შეიკების დეკლარაცია“, ასევე გამოვიყენეთ არსებული ცნობები გერმანიაში, ბერლინში, ჩამოყალიბებული ფაშისტური ორგანიზაციების საქმიანობაზე, მათ მონაწილეობაზე მეორე მსოფლიო ომში, კავკასიის ფრონტზე მიმდინარე საომარ ოპერაციებში (1942/1943 წ.წ.); გავეანალიზეთ ანტისაბჭოთა ემიგრანტული გამოცემების შინაარსი („თავისუფლების ტრიბუნა“, „გუშაგი“, „თეთრი გიორგი“, „სამხედრო ფურცელი“, „მომავალი“, „ახალი საქართველო“, „კავკასიონი“, „სამშობლოსათვის“).

ასევე, გ. შარაძე „უცხოეთის ცის ქვეშ“, ტბ. 1993 წ. „მერანი“, „საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებრივი აქტების კრებული“ №1990; ტ. ცხოვრებაძე, „ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხი“. 1921-1924 წ. თბ. 1996.

გამოვიყენეთ ქართული გენერალიტეტის საქმიანობის ამსახველი მდიდარი მასალა მ. გოგიტიძის რუსულენოვანი გამოცემიდან – „Военная элита Кавказа (Генералы и адмиралы из Грузии)“. Тб. 2007.

მიმოვიხილეთ ჟურნალ „ახალი პოლონეთის“ სპეციალური ნომერი ქართულ ენაზე გამოცემული 2001 წელს, ა. ვოჟნიაკის წერილით, „ქართული ემიგრაციის საზოგადოებები და ორგანიზაციები პოლონეთში“.

ასევე პარიზში, 1937-1939 წლებში არსებული პატრიოტული ორგანიზაციის – „საქართველოს ფაშისტური დარაზმულობა“ – მასალები.

გამოვიყენეთ ლ. ბერიას მოხსენებების შინაარსი და შეფასებები „ქართული ემიგრაციის პოლიტიკური კომიტეტების სამხედრო საქმიანობის“ თაობაზე, ასევე საბჭოთა საგარეო დაზვერვის მონაცემები – „ქართული ნაციონალური კომიტეტის“ საინიციატივო ჯგუფისა და მის საქმიანობაზე, მათ ურთიერთობაზე 1944 წელს ჰიტლერის ინიციატივით შექმნილ ე.წ. – „რუსეთის ერების განთავისუფლების კომიტეტთან“. მასალები ქართული ემიგრანტული ლეგიონების შექმნის საიდუმლო განკარგულების მოთხოვნებზე.

ისტორიული მოვლენების შეფასებისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა ემიგრანტი გენერლების მოგონებებს – გ. კვინიტაძე „ჩემი მოგონებები“, ტ. I-II, თბ., 1999; შ. მადლაკელიძე – „ქართველები გერმანიის დროშის ქვეშ“.

გამოვიყენეთ საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო ისტორიული არქივი, პარვარდის კოლექცია კოლ. 75, ყუთი 4, საქად. 3. საქმე 7; ფ. 2514; ფ. 259; ЦАМО СССР. 224; ფ.74456; ფ. 202; ფ. 48-A; ფ. 209; ფ. 69; ფ. 1089; ფ. 351; ფ. 242; ფ. 414; ფ. 406; ფ. 34.

მნიშვნელოვანი მასალები გამოვიყენეთ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საინფორმაციო-ანალიტიკური დეპარტამენტის საარქივო სამმართველოს ფონდებიდან: ფ. 6; საქმე 23789-61, საარქ. 24289, ყუთი 36, საქმე 25494, საარქივო 29474, ტ. 2, ყუთი 71; საქმე 23690-61, საარქ. 24214, ყუთი 28, საქმე 1334, საარქივო 3304, ტ. 2, ყუთი 2, საქმე – 21323, 2212, 23135, 22385, 24214, 29474, 22250.

სადისერტაციო ნაშრომის მეთოდოლოგიური ბაზა: ჩვენი ნაშრომის მსოფლმხედველობრივ-მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს XX-საუკუნის ურთულესი ისტორიული მოვლენების ობიექტური შესწავლა, გაგება, ფაქტებისა და პროცესებისადმი თანამედროვე სახელმწიფოებრივი მიდგომა, რაც სრულად უზრუნველყოფს გასული საუკუნის გაბატონებული იდეოლოგიის შეფასებათა გადასინჯვას, კრიტიკულ ანალიზს და ისტორიულ შეფასებათა ახლებურ გააზრებას.

საკვლევი ნაშრომის მეთოდად გამოვიყენეთ კრიტიკულ-ანალიტიკური მეთოდი, მიზეზ-შედეგობრიობის საყოველთაო კავშირის ისტორიზმის პრინციპები, ანალიზისა და სინთეზის მეთოდი,

სისტემური თანამიმდევრული კვლევის მეთოდი და მათზე დაყრდნობით კი ისტორიზმისა და ლოგიკურობის აუცილებელი დაცვის პრინციპი.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა: სადისერტაციო ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა მდგომარეობს შემდეგში: ა) საკვლევი პრობლემისა და თემის ირგვლივ სამეცნიერო ლიტერატურაში შემოთავაზებული დასკვნები გამოყენებული იქნება მომავალ კვლევებში; ბ) ჩვენი კონცეფციები აუცილებლად ყურადსაღებია უახლესი დროის ისტორიული მოვლენების შესწავლის პროცესში; გ) მისი გამოყენება შეუძლიათ საქართველოს ისტორიით დაინტერესებულთ; დ) ჩვენი კვლევის პროცესში მოკვლეული ობიექტური მასალა დიდად შეუწყობს ხელს საქართველოს უახლესი ისტორიის პრობლემაზე მომუშავე მკვლევარებს; ე) განსაკუთრებული პრაქტიკული ღირებულებისაა წარსული ისტორიული გამოცდილების გამოყენება თანამედროვე პირობებში ქვეყნების, სახელმწიფოების, ხალხთა შემდგომი სრულყოფილი თანადგომისა და ურთიერთობისთვის.

საკვლევი თემის ქრონოლოგიური ჩარჩო – მოიცავს XX-საუკუნის 20-50-იანი წლების მოვლენების მიმდინარეობას მსოფლიოში და მასთან ერთად საქართველოში.

მიგვაჩნია, XX-საუკუნის 20-40-იანი წლების საქართველოს ცხოვრებაში მომხდარი ტრაგიკული მოვლენები, დიდად არის განპირობებული ევროპის ქვეყნებსა და რუსეთში არსებული რთული სამხედრო-პოლიტიკური ვითარებით. ეს პერიოდი საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის ურთულესი პერიოდია, მის გაანალიზება-შესწავლას გარკვეული ქრონოლოგიური თანმიმდევრობა სჭირდება.

საერთოდ უახლესი დროის ისტორიაში და კერძოდ ქართულ ისტორიოგრაფიაში პირველად შემოვიტანეთ სრულიად ახალი ქრონოლოგიური გაანგარიშება, რომელიც ობიექტურად ემყარება პროცესების მსვლელობას და სამართლიანად იმსახურებს აღიარებას.

ნაშრომის აპრობაცია: სადისერტაციო ნაშრომისთვის გათვალისწინებული საკვლევი პრობლემისა და თემის ძირითადი საკითხების შესწავლა-გაანალიზების შედეგები, დასკვნები, კონცეფციები, რეკომენდაციები, სისტემატურად განიხილებოდა სამეცნიერო სესიებზე, კონფერენციებზე, კათედრათა გაერთიანებულ სხდომებზე.

კვლევის შედეგები განიხილებოდა ძირითადად თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებელთა, დოქტორანტთა, მაგისტრანტთა და ბაკალავრთა გაერთიანებულ თეორიულ კონფერენციებზე. წარდგენილ მოხსენებათა შინაარსი, სტატიების სახ-

ით, გამოიცემოდა ცალკე შრომებად.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი თეორიული განზოგადებები დროდადრო ქვეყნებოდა საქართველოს, სომხეთის, აზერბაიჯანის სამეცნიერო აღიარებულ გამოცემებში, ჟურნალებში. მათ შორის ბაქოსა და ერევნის სახელმწიფო უნივერსიტეტების გამოცემებში.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა: სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავალის, ხუთი თავისა და დასკვნებისგან. ნაშრომის მოცულობა 192 გვერდია, დართული აქვს გამოყენებული საერთო ლიტერატურისა და სარქივო მასალების ნუსხა.

კვლევის ძირითადი საკითხები გაანალიზებულია ცალკე თავების შინაარსში, დართული აქვს დასკვნები თავების ბოლოს, 13 პარაგრაფში გადმოცემულია დაკვირვების შედეგები.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი: ნაშრომის შესავალ ნაწილში გადმოცემულია საკვლევი პრობლემის ისტორიული ღირებულება, მისი აქტუალობა, მეცნიერული სიახლე, განსაზღვრულია კვლევის ძირითადი მიზანი, განზოგადოებულია კვლევის მეთოდოლოგია, პრინციპები, გათვალისწინებულია თანამედროვე მეთოდოლოგიური საფუძვლები, მიმოხილულია პრობლემის ისტორიოგრაფიული და წყაროთმცოდნეობითი ბაზა, ჩამოყალიბებულია მეცნიერული სიახლე, მიღებული დასკვნები და კონცეფციები.

თავი I. ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის (1921-1953) მიზეზები

§.1 საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საშინაო ვითარება.

რუსეთში 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდგომ თვითმპყრობელური რეჟიმის დამხობამ, იმპერიის შემადგენლობაში მოქცეულ არა რუს ხალხს ეროვნული თავისუფლების იმედი და მისწრაფებები გაუძლიერა. პოლონეთში, ფინეთში, უკრაინაში ამოქმედდნენ პროგრესულად მოაზროვნე ძალები და დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი მოწყობის საკითხი დააყენეს. ასეთივე დამოკიდებულება გამოიკვეთა საქართველოშიც. ეს ძალები იზიარებდნენ იმ აზრს, რომ ძირითად ამოცანას, იმ დროისათვის, წარმოადგენდა არა ეროვნული თვითგამორკვევა, არამედ რევოლუციის მონაპოვართა შენარჩუნება რუსეთში, რაც შესაძლებელი იყო მთელი ქვეყნის რევოლუციურ ძალთა მთლიანობით. ცხადია, ასეთი მიდგომა სრულიადაც არ გამოხატავდა ხალხთა ინტერესებს, რაც მალე დადასტურდა 1917 წლის 25 ოქტომბერს დროებითი მთავრობის დამხობით.

ჯერ კიდევ 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ გააქტიურდა თვითგამორკვევისკენ მისწრაფება მრავალეროვან ამ-

იერკავკასიაში. ამ დროისათვის მომწიფებული იყო საქართველოს ეროვნული საბჭოს შექმნის საკითხი. ამავე წლის 19 ნოემბერს სახ-აზინო თეატრში შეიკრიბა ქართული საზოგადოების დიდი ნაწილი, 324 დელეგატი. შეკრება გახსნა აკაკი ჩხენკელმა. მან ხაზი გაუსვა ეროვნულ-სახელმწიფოებრიობისკენ მისწრაფებას. აქ „ეროვნული საბჭოს“ შექმნა იყო უმნიშვნელოვანესი მიმართულება საქართველოს დამოუკიდებლობის შემზადების გზაზე.

ძალიან მალე, საქართველოს ეროვნულ საბჭოს გაწეული ჰქონდა პრაქტიკული სამზადისი საქართველოს სახელმწიფო დამოუკიდებლობის გამოცხადებისთვის. 1918 წლის 26 მაისს, ამიერკავკასიის სეიმის დაშლის დღესვე, გაიმართა მთავრობის სხდომა, რომელიც გახსნა ნოე ჟორდანიამ. მან თავის სიტყვაში აღნიშნა: – „ქართველი ერის დღევანდელი მდგომარეობა აუცილებლად მოითხოვს, რომ საქართველომ საკუთარი სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია შექმნას, მისი საშუალებით გარეშე ძალის მიერ დაპყრობის თავი გადაირჩინოს და დამოუკიდებელი განვითარების მტკიცე საფუძველი ააგოს“. საბჭომ მიიღო და გამოაქვეყნა ეროვნული ყრილობის დეკლარაცია.

საქართველოს დამოუკიდებლობის დეკლარაციას ხელი მოაწერა ასზე მეტმა ადამიანმა, რომელიც უცვლელად დაამტკიცა დამფუძნებელმა კრებამ 1919 წელს, თებერვლის თვეში.

ასე ჩამოყალიბდა პირველი ქართული დემოკრატიული რესპუბლიკა, რასაც საფუძველი დაუდო 1918 წლის 26 მაისის ღონისძიებამ.

§ 2. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო ურთიერთობები

პირველი მსოფლიო ომის შედეგად საერთაშორისო ვითარება უაღრესად რთული და დაძაბული იყო. ჯერ კიდევ ნათლად არ იყო განსაზღვრული სახელმწიფოთა განვითარების მომავალი, საქართველოს ჩრდილოეთით მძევნარებად სამოქალაქო ომი, რომელსაც საქართველოს სახელმწიფოებრიობის შენარჩუნებისთვის უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა. საჭირო იყო მკვეთრად გამოკვეთილი საგარეო პოლიტიკური კურსის ჩამოყალიბება და მისი პრაქტიკული განხორციელება, რაც უაღრესად დიდი ისტორიული მნიშვნელობის მოვლენა იყო.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკური კურსი ზოგადად ასეთი სახით წარმოდგება:

ა) საქართველოს პარლამენტმა და მთავრობამ, ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის საფუძვლად, სრული ნეიტრალიტეტი გამოაცხადეს;

ბ) ერთ-ერთ ძირითად ამოცანას წარმოადგენდა ურთიერთობის მოგვარება მეზობელ ქვეყნებთან (აზერბაიჯანთან და სომხეთთან). რთული იყო საზღვრების მოწესრიგების საკითხის მოგვარება.

გ) საქართველოს 1918 წელს ორიენტაცია ადებული ჰქონდა გერმანიაზე, რომელიც ირწმუნებოდა, აუცილებლად იცნობდა საქართველოს დამოუკიდებლობას და დაეხმარებოდა, მაგრამ ეს იმედები ვაცრუვდა.

დ) 1918 წლის ნოემბერში, გერმანიაში რევოლუციამ დაამხო კაიზერული რეჟიმი. გაუქმდა ბრესტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულება. ისტორიის სარბიელზე გამონდნენ ინგლისი და თურქეთი, მათ თავისი ინტერესები ჰქონდათ ამიერკავკასიაში.

ე) მალე ამიერკავკასია ინგლისის გავლენის ქვეშ მოექცა, ბაქო-სა და ბათუმში ინგლისის არმიის ნაწილები შევიდნენ.

ვ) საქართველოს საგარეო პოლიტიკა, ქვეყნის ბედი, ძირითადად ინგლის-საფრანგეთზე დამოკიდებული გახდა.

ზ) საქართველოს ხელისუფლებისათვის სასწრაფოდ მოსაგვარებელი გახდა კონფლიქტი სომხეთთან. სომხეთის შეიარაღებულმა რაზმებმა თავისი მთავრობის მითითებით დაიკავეს სანაიანის და ალავერდის ტერიტორია. ეს იყო სომხეთის მთავრობის უკანონო მოქმედება.

თ) საქართველოს ხელისუფლებისთვის მოსაგვარებელი გახდა: 1. 1919 წლის 12 იანვარს ბათუმში შევიდა ინგლისელთა ჯარი. ამიერკავკასიის ინგლისურმა წარმომადგენლობამ ბათუმში თავის საკუთრებად გამოაცხადა; 2. ჩრდილოეთით დენიკინის გავლენის ქვეშ იყო ყუბანის ე.წ. რესპუბლიკა, ის საქართველოს ესაზღვრებოდა სოჭის რაიონით. დენიკინი არ ცნობდა საქართველოს დამოუკიდებლობას, მას რუსეთის განუყოფელ ნაწილად მიიჩნევდა; 3. რთული ვითარება შეიქმნა საქართველოს სამხრეთში, მას სამი დამპყრობელი გამოუჩნდა – თურქეთი, რუსეთი (დენიკინის სარდლობა), ინგლისის წარმომადგენლობა.

ი) საქართველოს ხელისუფლებას უნდა გამოეყენებინა ყველა-ნაირი დიპლომატიური შესაძლებლობა, რომ აღეკვეთა თურქეთის, დენიკინისა და მის ზურგს ამოფარებული ინგლისის, კავკასიის მხედრობის სარდლობის დაპყრობითი გეგმები.

კ) საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლების საზრუნავს, საგარეო ურთიერთობაში, წარმოადგენდა მისი ცნობა უცხო ქვეყნებისა და სახელმწიფოების მიერ. ეს კი უნდა გადაწყვეტილიყო პარიზის საზავო კონფერენციაზე. საქართველოს დელეგაციამ (ნ. ჩხეიძე, ი. წერეთელი, ზ. ავალიშვილი) კონფერენციას წარუდგინა მემორანდუმი, რითაც მოითხოვდა მოკავშირეთა საბჭოსაგან დამოუკიდებლობის ოფიციალურ აღიარებას, მაგრამ ეს მცდელობა წარუმატებელი აღმოჩნდა.

ლ) საქართველოს საგარეო ვითარება კიდევ უფრო გართულდა

1920 წლის დამდეგიდან. დენიკინის არმია განდევნეს კავკასიიდან და აპრილის ბოლოს წითელი არმიის ნაწილები ბაქოში შევიდნენ. აზერბაიჯანში დამყარდა საბჭოთა ხელისუფლება. ეს კი ნიშანი იყო საქართველოსთვისაც.

მ) ასეთ ვითარებაში საქართველოს მთავრობას საიმედოდ მოეჩვენა რუსეთთან სამშვიდობო და სამოკავშირეო ხელშეკრულების დადება. 1920 წლის 7 მაისს, რუსეთ-საქართველოს შორის დაიდო ხელშეკრულება, რითაც რუსეთმა სცნო საქართველოს სახელმწიფოს დამოუკიდებლობა და თავისუფლება, მაგრამ ასეთი ვითარება მალე შეიცვალა. 1921 წლის 25 თებერვალს წითელი არმიის ნაწილები თბილისში შევიდნენ.

ნ) საქართველოს დემოკრატიულმა მთავრობამ იმავე დღეებში გადაწყვიტა სასწრაფოდ წასულიყო ემიგრაციაში. 1921 წლის 18 მარტს, მთავრობამ დამფუძნებელი კრების ერთი ნაწილის თანხლებით დატოვა საქართველო და ევროპაში, პარიზში გაემგზავრა.

§3. ევროპაში ქართული სამხედრო ემიგრაციის მიზეზები:

XX-საუკუნის 20-იანი წლები ურთულესი პერიოდი იყო საქართველოსთვის, დემოკრატიული საქართველოს მთავრობის დამხობის შემდეგ ქვეყანაში მთელი ძალაუფლება საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის – „რევოლუციური კომიტეტების“ ხელში გადავიდა. საქართველოს რევკომი (რევოლუციური კომიტეტი, ჩამოყალიბდა რუსეთის კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) კავკასიის ბიუროს მიერ 1921 წლის 16 თებერვალს. მის შემადგენლობაში იყვნენ: ფილიპე მახარაძე, მამია ორახელაშვილი, შალვა ელიავა, ალექსანდრე გეგეჭკორი, ა. ნაზარეთიანი, ბესარიონ კვიციანი. ეს ორგანო განუხრებლად ანხორციელებდა რუსეთის, კრემლის ინტერესებს. იქმნებოდნენ ასევე საგუბერნიო საქალაქო და სამაზრო რევკომები, რომლებიც ქართველ ხალხს მოუწოდებდნენ მორჩილები სკენ. რევკომების ძალაუფლება უკანდახევას უფრო წარმოადგენდა მმართველობის სისტემაში, რასაც ქართველი ხალხი ვერ შეეგუა.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა კონსტანტინეპოლის გავლით 1921 წლის აპრილში პარიზში ჩავიდა, ჩასვლისთანავე შეუდგნენ საქმიანობას, რათა დახმარებისთვის განეწყოთ ევროპის ქვეყნების ხელისუფალნი ინგლისში, საფრანგეთში, იტალიაში და სხვ. აპრილშივე დაეგზავნათ მემორანდუმი, სადაც აღწერილი იყო საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს მიმართ დადებული ხელშეკრულების ფაქტები. ევროპის დიდ სახელმწიფოთა მთავრობების წევრებთან ოფიციალურ შეხვედრებში, ქართველები მოითხოვდნენ, რომ ეს მთავრობები ჩარეულიყვნენ რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობებში, რათა რუსეთს გაეყვანა

თავისი ჯარები საქართველოს ტერიტორიიდან, მაგრამ ეს მცდელობა არც თუ წარმატებული იყო.

თავი II. ევროპაში ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის ისტორიოგრაფიული მიმოხილვა

ქართულ ისტორიოგრაფიაში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პოლიტიკური ხელისუფლების ემიგრაციას ევროპაში, ძირითადად საფრანგეთში, არა ერთი პოლიტიკოსი და მეცნიერი შეხები. ჩვენი ყურადღება განსაკუთრებით მიიპყრო უახლოეს პერიოდში გ. სულაძის მიერ გამოცემულმა ნაშრომმა: – „ქართული ანტისაბჭოთა ემიგრაცია და სპეცსამსახურები“.

გ. სულაძის საკმაოდ ვრცელი გამოკვლევა ემყარება მდიდარ სარქივო პირველწყაროებს, რომლებიც დღემდე უცნობი იყო ფართო საზოგადოებისთვის. ნაშრომში თითქმის სრულიად ზედმიწევნით არის გადმოცემული ქართველ პოლიტიკურ წარმომადგენელთა ბიოგრაფია, ინდივიდუალური თვისებები, მათი ურთიერთობა ერთმანეთთან და ევროპული სამყაროს გამოჩენილ პოლიტიკურ-სახელმწიფო მოღვაწეებთან. ევროპის ქვეყნების ხელისუფლებასთან ქართველ პოლიტიკოსთა დამოკიდებულება განსაკუთრებით გაძლიერდა XX-საუკუნის 30-იანი წლების შუა პერიოდიდან 50-იანი წლების დასასრულამდე: საფრანგეთთან, გერმანიასთან, ინგლისთან, იტალიასთან. ეს დამოკიდებულება გამოიკვეთა ამ ქვეყნებში და მაშინდელ ევროპაში მიმდინარე ისტორიულ პროცესებთან უშუალო მონაწილეობაში, რასაც მათ საკუთარი ეროვნული ინტერესების შესრულება კარნახობდა. მიგვაჩნია, ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციასთან მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ქართული სამხედრო ემიგრაციის ძირითადი შემადგენლობა პოლონეთსა და საფრანგეთში. ქართული ემიგრანტული გენერალიტეტის, ოფიცრებისა და იუნკერების მოქმედებები დიდად იყო განპირობებული ევროპის სახელმწიფოთა სამხედრო ძლიერების მხარდაჭერაზე.

ქართულ ისტორიოგრაფიაში განსაკუთრებული მეცნიერული მნიშვნელობის გამოკვლევას წარმოადგენს პროფ. ნიკო ჯავახიშვილის ნაშრომი – „ქართველი მხედრები პოლონეთის დროშის ქვეშ“. თბ. 1998 წ. სადაც ვრცლად და სარწმუნო წყაროების კრიტიკული ანალიზის საფუძველზე სიღრმისეულად არის წარმოდგენილი პოლონეთ-საქართველოს სამხედრო ურთიერთობის ამსახველი მასალა. ამავე პრობლემის ცალკეულ საკითხებს განიხილავენ ქართველი ისტორიკოს-მკვლევარები: ზედგენიძე გ. „ქართველი დიპლომატი ბოგდან გურჯიცი“ (ჟურნალ „მნათობი“, №12, 1965); ბენიძე ვ. „საქართველოს სოციალ-პოლიტიკური მდგომარეობა და

სახელმწიფოებრიობისათვის ბრძოლა 1920-1925 წ.წ.“ – თბ. 1999 (ცვლილებები ემიგრანტული მთავრობისა და პოლიტპარტიების ბრძოლის ტაქტიკაში); მაისურაძე შ. – „ქართული ემიგრაციის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის კვლევის პრობლემები“; ჩხარტიშვილი ც. პოლონეთ-საქართველოს ურთიერთობის ზოგიერთი საკითხები“ (წიგნში ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები, თბ. 2008) და სხვ.

განსხვავებული დამოკიდებულება საქართველოს XX-საუკუნის 20-იანი წლების მოვლენებისადმი იგრძნობა 1991 წელს ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, საქართველოს ახალგაზრდა ისტორიკოსთა ასოციაციის მხრივ, ა. სურგულაძისა და პ. სურგულაძის ავტორობით გამოცემულ წიგნში – „საქართველოს ისტორია“, საკითხავი წიგნი 1783-1990. ის ასახავს ჩვენი ქვეყნის წარსულს ბოლო-ორი საუკუნის მანძილზე. წიგნში, ავტორთა თქმით, „ობიექტურად, ადრინდელი სტერეოტიპების საპირისპიროდ განხილულია ის ფაქტები და მოვლენები, რომლებიც განსაზღვრავდნენ საქართველოს სოციალ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ-კულტურულ განვითარებას მე-19 და მე-20 საუკუნეებში“. ახლა გაბედულად მიმდინარეობს ისტორიულ მეცნიერებაში ძველი სტერეოტიპების მსხვერვა; თითოეული ხალხის ისტორიული წარსულის შეფასება, ობიექტურად, ზნეობრივ პრინციპებზე დაყრდნობით ხდება. მაგრამ ავტორები ძალიან მცირე ადგილს უთმობენ ქართული ემიგრაციის საკითხებს.

მეორე პარაგრაფში ერთ-ერთ პირველ საკითხად არის „საქართველოს ემიგრანტული მთავრობა და ევროპა“. მასში აღნიშნულია, რომ საქართველოს მთავრობის წარმომადგენლები კონსტანტინე-პოლის გავლით ჩავიდნენ პარიზში – ნ. ჟორდანიას, ე. გუგუჩკორი, კ. ჩხეიძე, ა. ჩხენკელი, ი. წერეთელი და სხვები. ევროპის დიდ სახელმწიფოთა მთავრობების წევრებთან ოფიციალურ შეხვედრებში მოითხოვდნენ, რომ ეს მთავრობები ჩარეულიყვნენ საქართველოს საქმეებში და იძულებული გაეხადათ საბჭოთა რუსეთი, გაეყვანა ჯარები საქართველოს ტერიტორიიდან. ცხადია ასეთი დამოკიდებულება და შეფასება ქართული ემიგრაციისადმი საკმა-რისი არ არის, ის დაბეჯითებით კვლევას საჭიროებს.

III. თაშში განხილულია – ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის ურთიერთობა ევროპის ქვეყნებთან.

§ 1. ქართული ანტისაბჭოთა ემიგრანტული გამოცემები

ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის ძირითადი წარმომადგენლობა ევროპაში უმეტესად საფრანგეთში განთავსდა. ემიგრანტთა

მისწრაფება უცვლელი რჩებოდა, ეს იყო მიუკერძოებელი სწრაფვა თავისი სამშობლოს, საქართველოს უკეთესი მომავლისთვის, ბრძოლის ყველა საშუალებით.

ქართველ ემიგრანტთა მიზნის განხორციელებისთვის, უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა მათი გეგმების, მისწრაფებების, იდეების გავრცელებას არა მარტო ევროპაში წასულთათვის, არამედ მთლიანად ქართული ემიგრანტული საზოგადოებისათვის.

1924 წლიდან გამოიცემოდა სხვადასხვა დასახელების ჟურნალ-გაზეთები: „თავისუფლების ტრიბუნა“ – (1978) „გუშაგი“ – (1994). „თეთრი გიორგი“, „სამხედრო ფურცელი“, „მომავალი“, „ახალი საქართველო“, „კავკასიონი“, „სამშობლოსათვის“. თითოეულ მათგანს თავისთავადი ისტორია და დანიშნულება ჰქონდა.

XX-საუკუნის 20-იანი წლებში (1924 წლის 24 ოქტომბერს) საფრანგეთში, პარიზში დაფუძნდა ქართველთა პატრიოტული ახალგაზრდული ორგანიზაცია „თეთრი გიორგი“, გენერალ ლეო კერესელიძის წინამძღოლობით. ამ ორგანიზაციამ დაიწყო თავისი გაზეთის „თეთრი გიორგის“ გამოცემა. მისი პირველი ნომერი გამოვიდა პარიზში 1926 წლის 25 აგვისტოს.

გაზეთ „თეთრი გიორგის“ 1930 წლის აგვისტოდან (№31), 1934 წლის იანვარ-თებერვლამდე (№72-73), რედაქტორობდა მიხაკო წერეთელი, ხოლო 74-75 ნომრებს ხელს აწერდა სარედაქციო კოლეგია, 1935 წლის აპრილიდან (№86) კი გაზეთს ვიქტორ ნოზაძე ჩაუდგა სათავეში. მალე ის ჩამოაშორეს გაზეთის ხელმძღვანელობას და დაუბრუნეს ლეო კერესელიძეს. მისი თანამშრომლები იყვნენ: კალ. სალია, მიხ. წერეთელი, სიმ. ბერეჟიანი, ს. ციციშვილი, ვ. ციციშვილი, ლ. კერესელიძე, შ. სოხაძე, ბ. გიორგაძე, ირ. ოთხმეხური, ა. ხიმშიაშვილი, გენ ალ. ერისთავი (რედაქტორობდა დამატებას „სამხედრო ფურცელი“) კოკი დადიანი, ვლ. ემუხვარი, დიმ. ჭი-აბრიშვილი დ. კლდიაშვილი, შ. ამირეჯიბი, გ. ჯაყელი, რ. გაბაშვილი, გ. მხეიძე და სხვ.

გაზეთ „თეთრი გიორგის“ პარალელურად, 1934 წლიდან პარიზში გამოსვლა დაიწყო ამავე ორგანიზაციის (ქართული პატრიოტული ორგანიზაცია) მეორე გაზეთმა – „მომავალ“-მა. რომელსაც ხელმძღვანელობდა ალ. მანველაშვილი. შემორჩენილია ამ გაზეთის მხოლოდ სამი ნომერი: 1934 წ., აგვისტო, №4; 1933 წ. აპრილი, №8; 1938წ., №10-11.

1924 წლის ნოემბერში გრიგოლ ვეშაპელის რედაქტორობით, პარიზში დაიბეჭდა გაზეთ „ახალი საქართველოს“ პირველი ნომერი. ეს იყო ორკვირეული გამოცემა. ის საბჭოთა მხარეზე იდგა, ქართველ ემიგრანტთა სამშობლოში დაბრუნების იდეას ქადაგებდა.

ის ორი წლის განმავლობაში პარიზსა და ბერლინში გამოდიოდა.

სპირიდონ კელიამ პარიზში დაარსა ქართულენოვანი ჟურნალი – „სამშობლოსათვის“. ეს გამოცემა არა ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის, არამედ ზოგადად – „ეროვნულ პოლიტიკურ ორგანოდ“ იწოდებოდა, ის სპირიდონ კელიას რედაქტორობით გამოდიოდა თვეში ერთხელ, 1925 წლის მაისიდან. გაზეთის პირველი ნომერი საქართველოშიც შემოვიდა ფარულად.

საფრანგეთში, პარიზში, გამოდიოდა ჟურნალი „კავკასიონი“, რომელშიც ქვეყნდებოდა მდიდარი და საინტერესო წერილები ქართველ მხატვართა შემოქმედებაზე, მათ აზროვნებაზე (დ. კაკაბაძე, ელენე ახვლედიანი, მიხეილ ბილანიშვილი).

ქართული ისტორიოგრაფიისთვის მნიშვნელოვანია ის, რომ „თეთრი გიორგის“ ბერლინის ორგანიზაციასაც ჰქონია თავისი საკუთარი ორგანო – „თეთრი გიორგი“ (ბერლინის გამოცემა), რაც იმ უცილობელ სინამდვილეს გვიდასტურებს, რომ გერმანიაშიც საკმაოდ მრავლად იყო ქართველ ემიგრანტთა შემადგენლობა.

მეტად საინტერესოა ისიც, რომ „თეთრი გიორგის“ ორგანიზაციის არსებობა დასტურდება XX-საუკუნის 50-იან წლებში პარიზში. 1950-იან წლებში პარიზში კ. სალიას რედაქტორობით ქართულ ენაზე გამოვიდა ჟურნალი „ბედი ქართლისა“. ჟურნალში ძირითადად პატრიოტული შინაარსის წერილები, ქრონიკალური მასალები ქვეყნდებოდა.

ასევე „თეთრი გიორგის“ სულიერ თანამდგომად შეიძლება მივიჩნიოთ გერმანიაში, ქალაქ მიუნხენში გაიოზ მადლაკელიძის ინიციატივით 1954 წლის 26 იანვარს დაარსებული „ქართველ მხედართა დარაზმულობა უცხოეთში“.

მესამე თავის მეორე პარაგრაფში გადმოვეცით ემიგრანტული პოლიტიკური კომიტეტების შექმნის პირობები, პარტიათა დამოკიდებულება, კომიტეტების წევრთა შემადგენლობა, პოლიტიკური კომიტეტების მიზნები, მსოფლმხედველობა, მათი ურთიერთდამოკიდებულება ევროპის ქვეყნებში არსებულ რუსულ და კავკასიურ კომიტეტებთან. ჯერ კიდევ 1924 წელს ქ. სტამბოლში შეიქმნა – „კავკასიის განმათავისუფლებელი კომიტეტი“, ხელი მოაწერეს: მიხაკო წერეთელმა, დავით ვაჩნაძემ, ალექსანდრე ასათიანმა; აზერბაიჯანელთაგან – ხოსრო სულთანზადემ, აბდულა ალი ემირ-ჯანმა, შეის ისლამ-ზადემ; ჩრდილოეთ კავკასიელთაგან – გასან გირემი, ჯაბაგიმ (ჩეჩენი), ალიხან კანტემირმა (ოსი), ჰაიტეკ ნატომოვიმა (ჩერქეზი). 1925 წელს უარი განაცხადეს სომხებმა.

არსებობდა ორგანიზაცია „კავკასია“, რომელშიც შედიოდა გენერალი გ. კვინიკაძე. ეს ორგანიზაცია ცდილობდა დაკავშირებოდა

რუსეთის ემიგრანტულ ანტისაბჭოთა ორგანიზაციას „Русский общевоинский союз“ (რუსული საერთო სამხედრო კავშირი). ქართველ ემიგრანტებს ჰქონდათ ე.წ. „ქართული ეროვნული ცენტრი“; ანტისაბჭოთა ყაიდის ემიგრანტული ორგანიზაცია „ქართლოსი“, არსებობდა „საქართველოს განთავისუფლების კომიტეტი“; 1941 წლის ბოლოსთვის ქ. ბერლინში დაფუძნდა „ქართული ნაციონალური კომიტეტის“ საინიციატივო ჯგუფი. ამ კომიტეტს სათავეში ჩაუდგა ორგანიზაცია „თეთრი გიორგის“ ერთ-ერთი დამაარსებელი – მიხაკო წერეთელი. შემდეგ ამ ორგანიზაციის ბაზაზე (1943 წ. 25 ოქტომბერს), შეიქმნა ახალი მრავალმხრივი ფუნქციით აღჭურვილი ორგანიზაცია – „ქართული საკავშირო“ („სამოკავშირო“) შტაბი. მისი სამხედრო შტაბი ჩაიბარა გ. გაბლიანმა; ერთიან კავკასიურ კომიტეტს კი სათავეში ჩაუდგა ცაიტცლერი: პარიზში ჩამოყალიბდა პოლიტიკური გაერთიანება „ერთობა“, ხელმძღვანელები გახდნენ მის. კელია და ევგ. გეგუქკორი; გერმანელთა თვალში ნდობით სარგებლობდა ორგანიზაცია „თეთრი გიორგი“, ფაშისტური ყაიდის ორგანიზაცია; მის ხელმძღვანელ ორგანოს წარმოადგენდა ე.წ. „დირექტორია“: არსებობდა „ქართველ ემიგრანტთა ბიურო“. მისი დანიშნულება იყო – ბრძოლა საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ; შექმნილი იყო ანტისაბჭოთა ორგანიზაციები: „რუსული კომიტეტი“, „რუსეთის ერების განთავისუფლების კომიტეტი“.

მესამე თავის მესამე პარაგრაფში გაშუქებულია ქართული ემიგრანტული ლეგიონების შექმნის ისტორიული პირობები: ჩვენი ძირითადი ინფორმაცია ეფუძნება 1948 წლის საარქივო დოკუმენტებს:

1. „საქართველოს ნაციონალური ლეგიონის“ ფორმირება გერმანელებმა დაიწყო 1942 წ. გაზაფხულზე ქ. ვარშავის ახლოს, ვესოლასა და ზელონკაში. (აქ თავმოყრილი იყვნენ ქართველი ტყვეები).
2. მეორე ბატალიონი ჩამოყალიბდა ვესოლაში. 1942 წელს ფიცის დადების შემდეგ, გაემგზავრა ჩრდილოეთ კავკასიაში, კრასნოდარის რაიონში;
3. მესამე ათასკაციანმა ბატალიონმა (№21/198) ჩამოყალიბება დაიწყო 1942 წლის სექტემბერში. პოლტავის ოლქის ქ. ხენკოვოში;
4. მეოთხე ბატალიონი ჩამოყალიბდა პოლტავის ოლქის ქ. გადიაში;
5. 795-ე ბატალიონი მოქმედებდა ქ. შერბურგის (საფრანგეთი) რაიონში.
6. 798-ე ბატალიონი 1943 წლის დასაწყისში დაიშალა.
7. 797-ე ბატალიონის მეთაური იყო ლეიტენანტი შალიკაშვილი (გრანვილში);

8. 798-ე განდგომილი იყო მორბივიაში: მეთაური იყო ბაქრაძე;
9. 799-ე ბატალიონი მოქმედებდა კლერმონ-ფერანის რაიონში;
10. ბატალიონი (№11/193) 1944 წელს იმყოფებოდა ჩრდილოეთ იტალიაში.
11. ერთ-ერთი ბატალიონი 1944 წლის ზაფხულში დისლოცირებული იყო ქ. ათენში;
12. სპეციალური დანიშნულების ბატალიონი „ბერგმანი“-ი („მთის კაცი“) შეიქმნა 1942წ.
13. „ბერგმანის“ – I ასეულს მეთაურობდა შ. ოქროპირიძე;
14. „ბერგმანის“ II ასეულს ხელმძღვანელობდა ბეკმურად ლიანოკი;
15. „ბერგმანის“ III ასეულს ქესომ ალესქეროვი;
16. „ბერგმანის“ IV ასეულს ცუცქირიძე;
17. „ბერგმანის“ ასეულს სარქის გახვერდიანი. ყველა ისინი საბჭოთა არმიის ყოფილი მოსამსახურეები იყვნენ.

მაღე ბერგმანს შეუერთეს სადაზვერვო-დივერსიული დანაყოფები „თამარ-I“, „თამარ-II“. „ბერგმანი“ 1942 წლის აგვისტოში ჩავიდა პიატიგორსკში და ჩაირიცხა გერმანიის 44-ე საარმიო კორპუსის შემადგენლობაში, იბრძოდა მოზდოკის რაიონში, საბჭოთა ჯარების წინააღმდეგ.

18. ქართველთა მონაწილეობით ჩამოყალიბდა გერმანული დანაყოფი – „ბრანდენბურგის დივიზია“ – 1942 წელს. შედგებოდა 3 ძირითადი ბატალიონისგან.

დღემდე ნათლად არ არის ჩამოყალიბებული საზოგადოებრივი აზრი გერმანული დროშის ქვეშ მებრძოლი – ბატალიონების, თუ დანაყოფების, ქართველ ჯარისკაცთა რაოდენობაზე, ოფიცერთა შემადგენლობაზე და შემდგომში მათი ბედის შესახებ.

სადისერტაციო ნაშრომის IV თავში განხილულია ქართველ ემიგრანტთა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მსოფლმხედველობა. ეს ნაწილი წარმოდგენილია სამი პარაგრაფით.

პირველ პარაგრაფში „თეთრი გიორგი“ და ქართული ეროვნული მოძრაობა – განხილულია პარიზში 1924 წელს დაარსებული მოძრაობა „ქართული პატრიოტულობის“ მიერ გამოცემულ „მომავალში“, სადაც შეადგინეს დებულება 10 მცნების სახით: საქართველო არის ერი; საქართველო არის სახელმწიფო, ქართველებისგან შემდგარი; „მომავალი“ უარყოფს პოლიტიკურ პარტიებს; „მომავალი“ ეცდება დაამკვიდროს ისტორიული ტრადიციები; განამტკიცოს ერში სულიერება, „მომავალი“ დგას ყოველივე პარტიის გარეშე; „მომავალს“ განზრახული აქვს ეროვნული ინტერესების დაცვა; საქართველო რელიგია „მომავლისათვის“; „მომავალი“ არის თავისუფალი, უწმინდესი შეფიცვა, უტყუარი პატრიოტიზმით აღჭურ-

ვილი და საქართველო სამლოცველო დიდებაა მისთვის.

მეორე პარაგრაფში, სადაც განხილულია „საქართველოს მთავრობა ემიგრაციაში (1918-1921)“ – მივუთითებთ, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ 1918-1920 წლებში მეტნაკლებად გადაჭრა ქვეყნის საშინაო პრობლემები, საგარეო ურთიერთობის საკითხი – დამოუკიდებლობის საერთაშორისო აღიარების თვალსაზრისით მისთვის ძნელი აღმოჩნდა. ამავე დროს რთული გამოდგა „რუსული ფაქტორის“ გადალახვა.

1921 წლის 25 თებერვალი გახდა საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოს დაცემის დღე. რამაც განაპირობა ქვეყნიდან მთავრობის წასვლა ემიგრაციაში, ევროპაში, ძირითადად საფრანგეთსა და პოლონეთში.

მესამე პარაგრაფი ეძღვნება „ქართული ემიგრაციის შემოქმედებით გზას“, გაანალიზებულია სპ. კედიას, გრიგოლ ვეშაპელის, ნ. ჟორდანიას საქმიანობა პოლიტიკურ-სამეცნიერო დარგში. 1924 წელს გ. ვეშაპელის რედაქტორობით დაიბეჭდა გაზ. „ახალი საქართველოს“ პირველი ნომერი: სპ. კედიამ პარიზში ქართულენოვანი ჟურნალი დააარსა, რომელსაც ერქვა „სამშობლოსათვის“.

განსაკუთრებით მრავალმხრივი იყო კ. სალიასა და ნ. სალიას პუბლიცისტური, ლიტერატურული და სამეცნიერო შემოქმედებითი მოღვაწეობის ასპარეზი.

ნაშრომის მეხუთე თავში – „ქართული სამხედრო ემიგრაცია ევროპაში და კავკასიისათვის ბრძოლა 1942-1943 წ.წ.“ – განიხილება XX-საუკუნის ურთულეს საომარ ოპერაციებში ქართველ გენერლების, ოფიცრების, იუნკრების, ჯარისკაცების მონაწილეობის საკითხები.

პირველ პარაგრაფში განხილულია მასალები 1918-1921 წლების საქართველოს გენერალიტეტის შესახებ, გადმოცემულია საარქივო ფონდების ძირითადი საბუთები. გენერლების, მაღალჩინოსანი ოფიცრების რაოდენობისა და მოღვაწეობის შესახებ. დაახლოებით 50-გენერალი ემსახურებოდა მაშინდელ საქართველოს.

ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციას ევროპაში გაჰყვა სამხედრო ემიგრაციის წარმომადგენლობა. ეს იყო ქართული ემიგრაციის მეორე შტო, რომელიც პოლონეთში ჩავიდა. ეს იყო ისტორიული მოვლენა საქართველოს XX-საუკუნის ცხოვრებაში. ქართველ სამხედროთა ძირითადი ბირთვი პოლონეთის ხელისუფლების მხარდაჭერას ელოდა.

მეორე პარაგრაფში მივუთითებთ, რომ პოლონეთში ქართველ სამხედრო ემიგრანტთა რიცხვი იუნკრების ჩათვლით 300-მდე აღწევდა. პირველ წლებში, პოლონეთის არმიაში ქართველ ემიგრანტ-

თავან არავინ ყოფილა საკონტრაქტო ხელშეკრულებით მიწვეული, მხოლოდ შემდეგ, მეორე მსოფლიო ომის წლებში, მოხერხდა მათი დასაქმება.

მესამე პარაგრაფში – „ფაშიზმი ევროპაში და ქართული სამხედრო ემიგრანტები“, გამახვილებულია ყურადღება XX-საუკუნის 40-იანი წლების მოვლენებში ქართველი სამხედრო ემიგრანტების მონაწილეობის საკითხებზე. დღეისთვის, 2011 წლის ოქტომბრისათვის, საქართველოს სამეცნიერო წრეებში, საუბრობენ ქართველ სამხედრო ემიგრანტთა დამსახურებაზე – ერთნი მათ გმირებად მიიჩნევენ; მეორენი – განმათავისუფლებლებად; მესამენი – ბარიკადების იქით მდგომ ქართველებად; მეოთხენი – გაბნეულებად; ჩვენ ვფიქრობთ – ყველა ისინი ქართველები იყვნენ და საქართველოსთვის თავისი მეთოდებით იღვწოდნენ.

მეოთხე პარაგრაფში – „კავკასიისთვის ბრძოლა (1942-1943) და სამხედრო ემიგრანტები“ განხილულია ფაშისტური გერმანიის დაპყრობითი გეგმა კავკასიაში – „ედელვაისი“, მისი მიზნები, საომარი ოპერაციები და შედეგები. შექმნილი იყო 7-ბატალიონი ქართველთა მიერ: I – შ. მადლაკელიძის სახელობის; II. გ. სააკაძის, III – დ. აღმაშენებლის, IV – თამარ მეფის, V – მეფე ერეკლეს, VI – შ. რუსთაველი, VII – ი. ჭავჭავაძის სახელობის;

ფაშიზმის იდეოლოგიისა და ფაშისტური ჯარების დამარცხებამ საერთოდ და კერძოდ კავკასიაში, განსაზღვრა ქართული სამხედრო ემიგრაციის ბედი. მათ თავისი ისტორია შექმნეს. ეს საქართველოს ისტორიაა.

სამართო დასკვნები

1. ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის ევროპის ქვეყნებში გასვლის ერთ-ერთი მიზეზი გახდა საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ხელისუფლების საშინაო პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური მდგომარეობის მოუწესრიგებლობა.
2. განსაკუთრებული ძირითადი მიზეზი გახდა – 1921 წლისათვის, რუსეთის საგარეო პოლიტიკისადმი დამოკიდებულება. წითელი ჯარის XI არმიის საომარი ოპერაცია საქართველოში და 1924 წლის იუნკრების აჯანყება რუსული რეჟიმის წინააღმდეგ.
3. ქართული ემიგრაცია უცხოეთში, ევროპაში ორი მიმართულებით ჩამოყალიბდა: 1. პოლიტიკური (სამთავრობო) ემიგრაცია; 2. სამხედრო (გენერალიტეტი და იუნკრები) ემიგრანტული შტო.
4. ქართული პოლიტიკური (სამთავრობო) ემიგრაციის წარმომადგენლობა განთავსდა საფრანგეთში, პარიზსა და მის მახლობლად, სადაც აგრძელებდა საქართველოს განთავისუფლებისათვის

ფლებისათვის საქმიანობას. თავისი იდეოლოგიის ძირითად მიმართულებად ჩამოყალიბებული ჰქონდა ევროპის ქვეყნების დახმარების იმედი და პრაქტიკული მხარდაჭერის მიღწევისათვის იყენებდა დიდი ქვეყნების მთავრობებთან მჭიდრო დიპლომატიურ ურთიერთობას.

5. ქართული სამხედრო (გენერალიტეტი და იუნკრები) ემიგრანტული შტო განლაგდა ძირითადად პოლონეთში. ქართველ სამხედროთა უმრავლესობა წლების განმავლობაში არ იყო პოლონეთის ხელისუფლების მიერ. მხოლოდ XX-საუკუნის 30-იანი წლებიდან დაიწყო მათი საკონტრაქტო-სახელშეკრულებო საქმიანობა, სამხედრო სპეციალობის მიხედვით, რასაც ხელი შეუწყო პოლონეთის ხელისუფლებაში მოსულმა მარშალმა პილსუდსკიმ.
6. პოლიტიკური იდეოლოგიის საფუძველზე ქართული სამხედრო ემიგრანტული შტოს ბევრი წარმომადგენელი ჩადგა ევროპაში, ახლად გამოჩენილი ფაშისტური რეჟიმის სამსახურში და აქტიური მონაწილეობა მიიღო მეორე მსოფლიო ომის, დიდ სამამულო ომში, კავკასიისთვის წარმოებული ბრძოლების დროს (1942-1943 წ.წ.).
7. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობისა და ხელისუფლების მიერ ვერ მოწესრიგდა ქვეყნის საერთაშორისო მდგომარეობა, როგორც ახლო მეზობლებთან, ისე ევროპის ქვეყნებში.
8. საგარეო ურთიერთობის დარგში, მეზობელ აზერბაიჯანთან და სომხეთთან, რთული იყო საზღვრების ტერიტორიული მოწესრიგების საკითხის მოგვარება.
9. 1918 წლისთვის საქართველოს თავისი ორიენტაცია აღებული ჰქონდა გერმანიაზე და ელოდა მისგან მხარდაჭერას. ეს იმედები გაცრუვდა.
10. ისტორიის სარბიელზე გამოჩნდნენ ინგლისი და თურქეთი თავისი ინტერესებით, კავკასიის ქვეყნებისა და კერძოდ საქართველოს მიმართ.
11. მალე ამიერკავკასია ინგლისის გავლენაში მოექცა. ბაქოსა და ბათუმში ინგლისის არმიის ნაწილები შევიდნენ. საქართველოს საგარეო პოლიტიკა, ქვეყნის ბედი ძირითადად ინგლის-საფრანგეთზე დამოკიდებული გახდა.
12. საქართველოს ხელისუფლებას უნდა მოეგვარებინა დიპლომატიური გზით თურქეთის, დენიკინისა და მის ზურგს ამოფარებული ინგლისის – კავკასიის მხედრობის დაპყრობითი გეგმები.
13. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლების

მცდელობა, მიეღწია ევროპის ქვეყნების მიერ აღიარებას, წარუმატებელი აღმოჩნდა.

14. სრული მარცხი განიცადა ემიგრანტული პოლიტიკური ხელისუფლების წარმომადგენლებისა და სამხედრო ემიგრანტული შტოს მიერ წამოწყებული მოძრაობამ, ფაშისტური გერმანიის შეიარაღებულ ძალებზე დაყრდნობით, მასში აშკარა საომარი მონაწილეობით, საქართველოს განთავისუფლების მცდარმა მსოფლმხედველობრივმა წარმოდგენებმა.
15. XX-საუკუნის 40-იანი წლების ევროპაში შექმნილმა მკაცრმა ვითარებამ განმსაზღვრელი უარყოფითი როლი შეასრულა ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის შემდგომ ბედზე.
16. ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის წარმომადგენლების ძირითადი შემადგენლობა ველარ ელირსა სამშობლოში, საქართველოში დაბრუნებას.
17. ქართული სამხედრო ემიგრაციის შემადგენლობიდან წარმომდგარი, დიდი წოდების – გენერალ კოლონკელის მატარებელი გახდა, ამერიკის შეიარაღებულ ძალებში, მაღალი თანამდებობის პიროვნება – ჯონ (მალხაზ) შალიკაშვილი.
18. ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის საქმიანობის შესახებ, მისი ისტორიული მისიის შეფასებისას გვხვდება მოსაზრება – მიუხედავად იმისა, რომ ისინი იბრძოდნენ საბჭოთა საქართველოს წინააღმდეგ, „იდგნენ ბრძოლის ბარიკადების მეორე მხარეს, მათ თავისი რწმენა ჰქონდათ და ისინი მაინც ქართველები იყვნენ“.

ეფიქრობთ, ასეთი შეფასება გარკვეულ წინააღმდეგობას შეიცავს, პირველ რიგში იმიტომ, რომ სრულიად მიუღებელი და მცდარი აღმოჩნდა უცხო შეიარაღებულ ძალებზე დაყრდნობით საკუთარი ქვეყნის ე.წ. განთავისუფლების ემიგრანტული იდეა; მეორე ის, რომ მაშინდელმა ფაშისტურმა პროპაგანდამ გარკვეული ზემოქმედება მოახდინა და მცდარი წარმოდგენა ჩამოუყალიბა ემიგრანტ ქართველობას. ჩააყენა ისინი თავის სამსახურში; მესამე ის, რომ ემიგრანტები ევროპის ქვეყნებში გამუდმებით ცდილობდნენ საკუთარი სიცოცხლის გადარჩენაზე და იყენებდნენ ყველა შესაძლებლობას ამისთვის. ყოველივე ეს აიძულებდა მათ, იარაღით ხელში, ჩამდგარიყვნენ ფაშიზმის სამსახურში.

19. ქართული სამხედრო-პოლიტიკური ემიგრაციის იდეოლოგიური მსოფლმხედველობა, მცდელობა შეძლებისდარად გამოეყენებინა ევროპის დიდი ქვეყნების თანადგომა, მარცხით დასრულდა. ისევე, როგორც ფაშისტური იდეოლოგია და საომარი მოქმედებები.

20. ქართული-სამხედრო პოლიტიკური ემიგრაცია ევროპაში თითქმის 50 წლის განმავლობაში აგრძელებდა მოღვაწეობას. მხოლოდ XX საუკუნის 50-იან წლებში, როდესაც ქართული პოლიტიკური ცხოვრებიდან წავიდა ორი პიროვნება, ნოე ჟორდანიას, რომელიც გარდაიცვალა პარიზში (1953) და იოსებ სტალინი – მოსკოვში, ამავე წელს, თითქოს ამით დასრულდა მრავალწლიანი დაპირისპირება.

დისერტაციის ძირითადი დებულებები ბამოქვანეზული ანბორის მიერ შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. პოლონეთში ქართული სამხედრო ემიგრაციის ისტორიის ზოგიერთი ასპექტი. ი. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი, კრებ. „ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები“, №1 (7), თბ., გამომც. „უნივერსალი“, 2010.
2. ქართული სამხედრო ემიგრაციის ისტორიისათვის პოლონეთში. – პროფესორ-მასწავლებელთა, დოქტორანტთა და მაგისტრანტთა გაერთიანებული კონფერენციის მასალები. №1. თბ. გამომც. „უნივერსალი“, 2010.
3. ქართველი მაღალჩინოსანი ოფიცრები ემიგრაციაში. – პროფესორ-მასწავლებელთა, დოქტორანტთა და მაგისტრანტთა გაერთიანებული კონფერენციის მასალები, №1. თბ., გამომც. „უნივერსალი“, 2010.
4. საქართველოს „ბორჩალოს მხარის, სამხედრო გენერლები და გამომჩენილი შეილები“. – კრებულში „ისტორია და მისი პრობლემები“ – ქ. ბაქოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. ბაქო, 2010.
5. სომეხი გენერლები საქართველოდან. – ქ. ერევნის სახელმწიფო უნივერსიტეტი – „ისტორია და ხელოვნება“. 2010.
6. „ედელგაისის აღსასრული“. პროფ. ელ. მამუკელაშვილთან თანაავტორობით, მონოგრაფია. თბ. გამომც. „სვეტი“. 2011.
7. ქართული ანტისაბჭოთა ემიგრანტული გამოცემები. – პროფესორ-მასწავლებელთა, დოქტორანტთა და მაგისტრანტთა გაერთიანებული კონფერენციის მასალები. №2. თელავი. 2011.
8. ქართული სამხედრო პოლიტიკური ემიგრაცია ევროპაში. – პროფესორ-მასწავლებელთა, დოქტორანტთა და მაგისტრანტთა გაერთიანებული კონფერენციის მასალები, №2. თელავი, 2011.

IAKOB GOGEBASHVILI TELAVI STATE UNIVERSITY
COPYRIGHT RESERVED

GIORGI BEZHITASHVILI

**GEORGIAN MILITARY-POLITICAL IMMIGRATION
TO EUROPE (1921-1953)**

History of Georgia – 07.00.01

HERALD

Thesis presented for aspiring Doctor's Academic Degree of History

Telavi – 2012

Theses has been prepared at Chair of History of Georgia under Iakob Gogabshvili
Telavi State University Faculty of Humanitarian Sciences

Research Leader

Elguja Mamukelashvili

Doctor of History, Professor

Appraisers

Elver Kapatadze

Doctor of History, Professor

Mamuka Gogitidze

Doctor of History, Professor

Defense of the Thesis will be held on February 23, 2012 at 12.00 at Session of
Thesis Defense Board under Iakob Gegabshvili Telavi State University Faculty
of Humanitarian Sciences

Location : N1 Georgian University Str., 2200, Telavi

The Thesis personal review is free in the library of Iakob Gogabshvili Telavi
State University

The Thesis Herald will be placed on website on February 23, 2012

Scientific Secretary of thesis Defense Board

Doctor of Philology, Professor

N. Kochloshvili

GENERAL PERFORMANCE OF THESIS

Relevance of the Problem: the first decade of the last century extremely strained historical situation of mankind development. The first half of the last century heavily affected Georgian public and political life with hard developments. Georgia was turned out to be in surrounding of military-political interests of the great and mighty states like Germany, England, Russia and Ottomans (Turkey). Each of above mentioned states are motivated by personal aims and aspirations. These states with support of their power were trying to dominate in Europe, Middle East and Caucasus with diplomatic, political and certain military forces. It was profitable for them to use Georgia's geopolitical and military strategic situation.

Therefore, Georgia was engaged into current developments of international relationships with various forms. Study of such relationships, the scientific analysis of developments and setting up the corresponding statements represent intricate, necessary and urgent problem for history scientists.

Urgency of study results from complication of the problem. We consider that 25-50 years of XX century was extremely strained for Georgia, distinguished by tragic element in domestic and foreign either political-economic or military spheres.

Study of such urgent problems, separate issues, developed historic events, their scientific analysis in modern situation is one and the foremost urgent problem. The scientific analysis of such urgent problem and application of its experience have the great importance for building of modern Georgian state.

The problem to study concerns deliberation of historic processes unleashed in Georgia and its neighboring states in 20-50 years of XX century. We made an attempt to elucidate the attitude of political powers of big states of Europe concerning situation created in Georgia those times. Distinctions in ideological viewpoints of Georgia, Russia, France, Germany were especially relevant and this makes the study problem more important.

The Problem of the Thesis: scrutiny of the study problem, its scientific relevance justified the thesis task to be interesting for us – definition – evaluation of domestic and foreign political course of the first independent republic of Georgia.

The thesis aims to study historic processes developed in Georgia and neighboring states after first World War (1914-1918). The governance featuring democratic republic was established in Georgia. (May 26, 1918 is the date of announcement of independence of Georgia). We consider that the state power involved not so strong team of political will that entailed by intricate and painful developments for state of Georgia and affected Georgian society in certain way.

We reckon that the essence of the thesis destines hard life of Georgian military-political immigration in European states. Especially complicated turned to be arrangements of political relations of immigrants with fascist ideology created and spread in the west states. It was heavy way to struggle for freedom, completely differed new historic situation for the state.

The research item refers social, political and economic situation of modern Georgia in which the special place occupies the current reforms of first decade of XXI century and new relations with international community. All these is supported by practical usage of rich historic experience making grounds for further improvement of social environment of Georgia.

We consider that the thesis issue is interesting not only for scientific research but also belongs to urgent historic problems. Such urgent problem represents bases for distinguished insight. It reflects great cognitive evaluation, whereby significance of Georgia may be defined within the world developments of XX century in 20-50-ies,

Urgency of the Problem Case Study: the thesis study problem is relevant owing to the distinguished place it occupies in 20-50-ies of XX-century developments. Georgian immigration in European world expressed its attitude towards any trends of life in rather active way. In modern environment Georgian scientific opinion studies main issues of Georgian immigration that justifies the urgency of the present thesis.

History of activities of Georgian immigration in European states is urgent not only for present time but for future as well. Their successors left honorable traces of skills and experience that lays foundation for continuation of scientific study of this urgent historical problem.

The Thesis Study Topic: urgency of the problem defined our interest towards history of Georgian immigration. As a result of consideration of main issues of the problem were revealed necessary trends for study - definition-evaluation of domestic and foreign political course of first independent Republic of Georgia, reasons for Georgian political immigration and their resettlement to Europe, their political and practical activities, their viewpoints and public communities, their social level and scientific cultural situation, their place and role within the states of Europe. Necessity to study such issues defines the topic of our thesis: "Georgian Military-Political Immigration to Europe". (1921-1953).

We think that study of active life of immigrants fled to Europe in this way, in particular of military-political immigration, represented by separate topic in Georgian historiography is fairly based upon new tasks set before history science in modern conditions.

Urgency of the Topic to Study: urgency of the problem mentioned in the

thesis conditioned our interest for selection of subject: “Georgian Military-Political Immigration to Europe”. (1921-1953) and its research.

We suppose that the material chosen for study is rather relevant for modern statehood of Georgia in order to share and use this historic experience. It is also important for further improvement of strong political power and the state military forces.

Scientific Innovation for Thesis Topic – the scientific update of the thesis is represented by the fact that the history of activities performed by Georgian military-political immigration in Europe have been studied and analyzed in Georgian historiography in complex for the first time.

While studying the subject we got assured that we should have studied separately the adventures and history of fighting activities of generals, cadets and officers of Georgian military immigration within Poland state.

The novelty is represented also by exploration of activities of public organizations created by Georgian immigrants in Europe, insights and objectives of their committees and separate political representatives. The chronology update of 1921-1953 is introduced.

Study of content of anti-soviet immigration editions and their significance is also innovation.

We have also analyzed main materials of intelligence service of Georgian authorities about activities of the immigrants. And this is also the novelty.

Goal of Study: the main goal of this thesis study represents investigation of domestic and foreign political, social-economic problems of Georgia in 20-50-ies of XX century.

The special focus is made to deliberation of heavy situation in Georgia in 20-ies of XX century when the first democratic republic of Georgia was established on the grounds of events of May 26, 1918 that defined completely new approach to further development of the state: the top historical event – approval of democratic constitution; this constitution was in effect for a short period of time. On February 25, 1921 validity of this constitution was interrupted. In such situation it was necessary to arrange international relations of Democratic Republic of Georgia with England, France, Germany, Armenia, Azerbaijan, Russia, Ottomans.

Our aim is to review the intricate period of history of Georgia beginning from 20-ies of XX century based on critical analysis of existed publications and archive materials.

We consider that in contemporary conditions is very difficult and necessary to analyze in committed and scientific manner events of 20-50-ies of XX century in Georgia especially for evaluation of the activities of Georgian military-political immigrants.

We stated the task to study impartially military – political immigration problem, innovative comprehension of opinions, conceptions, offered evaluations recognized earlier taking into account modern requirements. Furthermore we aimed to create the data generalizing main issues of the problem represented by separate monographic research: our objective was to deliberate in more extensive manner the place and importance of Georgian military-political immigration in general events of 40-ies of the last century.

Historiography and Source Study Base of the Thesis: the social-economic and cultural situation of Georgia in 20-50-ies of XX century, the essence of moral heft of Georgian military political immigration more or less are represented in Georgian and foreign scientific literature, monographs, separate articles, periodicals, in newspapers and magazines. All of these create historiography space to which we dedicated the second chapter of the thesis.

The separate issues of our thesis study were reviewed in monographs, memories of various aspects published in Georgia: the book published under editorial of S. Janashia and N. Berdzenishvili – “History of Georgia” (1980); “History of Georgia”, T.II (1962); the article by M. Natmeladze on immigrants literature widely present the events proceedings in 20-ies of XX century.

Especially important are following:

the article by G. Suladze “Georgian Anti-Soviet Immigration and Intelligence Service” (2010); the book of A. Surguladze and P. Surguladze – “History of Georgia, the book for reading”;

N. Javakhishvili – “Georgian military men under the banner of Poland” (1998).

E. Kupatadze – “Georgian National Divisions in Second World War, Tbilisi, 2011;

V. Benidze – “Georgian Social Political Situation and Struggle for Statehood, 1920-1925, Tbilisi, 1999 (changes in immigrants government and political parties fighting tactics;

Sh. Murusidze – “Problems Study of national-liberation movement of Georgian Immigration”;

Ts. Chkhartishvili – “Some Issues on Poland-Georgia relations (new and newest issues of history, 2008);

M. Keadze – “Poland – second motherland for Georgians”

El. Mamukelashvili – “Our people” (2009), “Georgian Military Immigration to Europe”

“Georgian Immigrants in Wehrmacht Service”.

R. Karamzin – “Georgian Officers in Army of Poland” (1965 information XVI-XVII c. history) ;

the materials published in Georgian periodicals have been studied; most

of them were taken from newspaper “Communist” – “Recovery Voices from Zhordania-Ramishvili Camp”; “Declaration of Georgian Mensheviks working in Paris”; we also used information existed in Germany, Berlin on activities of established fascist organizations, about their participation in the Second World War, in military operations in Caucasus (1942/1943);

We have analyzed the content of anti-soviet publications by immigrants; (“Liberation Tribune”, “Guard”, “Military Paper”, “Future”, “New Georgia”, “Kavkasioni”, “For Motherland”).

As well, “Under Foreign Sky” by G. Sharadze, Tbilisi, 1993, Magazine “Merani”; “Collection of Legal Acts of Democratic Republic of Georgia”, 1990 ; “Georgian Political Immigration and Independence Issue of Georgia”, 1921-1924, Tbilisi, 1996.

We have used the rich material of Georgian Generals activities from Russian edition of M. Gogitidze – “Military Elite of Caucasus (Generals and Admirals from Georgia), Tbilisi, 2007.

We made review of special edition of magazine “New Poland” published in Georgian language in 2001 with letter of A. Vozhniak “Georgian Immigration Communities and Organizations in Poland”

Materials of patriotic organization existed in 1937-1939 years in Paris – “Fascist Arrangement of Georgia”.

We have used L. Beria reports and evaluations on “Military Activities of Political Activities of Georgian Immigration”; data of soviet intelligence service “Georgian National Committee” initiative team and its activities, their relations with “Liberation Committee of Russian Nations” created by initiative of Hitler in 1944. Materials on requirements of secret decrees for creation of Georgian immigrant legions.

For evaluation of historic events the special importance had the memories of immigrant Generals – “My memories” by G. Kvinitadze, T. 1-2, Tbilisi, 1999; “Georgian under Georgian Banner” by Sh. Maglakelidze.

We have applied Central State Historic Archive of Georgia, Harvard Collection, 75, box 4, file 3, case 7; p. 2514; p. 259; ЦАМО, СССР6 224, f. 74456; f. 202; f. 48-a; f.209; f.69; f. 1089; f. 351; f. 242; f. 414; f. 406; f. 34.

The important material have been got from funds of Archive Board of Information Analytical Department under Ministry of Internal Affairs: f.6, case 23789-61, 24289, box 36, Case 25494, arch. 1334, T.2, box 71, Case 23690-61, arch. 24214, box 28, case 1334, arch. 3304, T.2, box 2, Case – 21323, 2212, 23135, 22385, 24214, 29474, 22250

Methodological Base of Thesis: world outlook- methodological base of our thesis impartial study, of XX c. historical events, understanding, modern

state approach to facts and processes, which will completely provide review of evaluations of the last century dominated ideology, critical analysis and innovated comprehension of historic evaluations.

While studying we used critical analytical method, historicism principles of overall unity of causality, method of analysis and synthesis, method of synthesis consequent research and thereafter provided by grounds we observed the principal of historicism and logicity.

Practical significance of thesis: the practical significance is represented by: a) the statements made around this topic and used in this thesis will be applied in future studies; b) our conceptions deserve attention for future while studying process; c) anyone, interested in history of Georgia may refer our research; d) impartial material obtained by us while studying process may promote explorers of newest history of Georgia; e) especially practical value attributes to usage of past historic experience during modern conditions for further perfect support and inter-relationships between nations.

Chronological Frame of StudyTopic covers proceeding of 20-50-ies of XX c. in Georgia and worldwide.

We consider that tragic events which took place in Georgia in 20-50-ies of XX c are considerably conditioned by the complicated military-political period in Russia and European states. This is the most intricate period of Georgia-Russian relationships. Deliberation and analysis of this period need certain chronological sequence.

Generally in history of modern times and in particular of historiography of Georgia for the first time we introduced new chronological estimation which is supported by proceeding of processes and fairly deserves acknowledgement.

Thesis Approbation: analysis study results, statements, conceptions, references within main issues of the theme problems stipulated in the Thesis were regularly reviewed at scientific sessions, conferences and united sittings of the Chairs.

The study results were under consideration of the united theoretic conferences held Telavi State University with participation of professor-lecturers, Doctor’s Degree, and Master’s Degree seekers. The content of submitted reports represented by articles were published separately.

Main theoretic generalization of the Thesis from time to time were published in Georgia, Armenia and Azerbaijan within recognized publications and magazines, including publications in Armenia and Azerbaijan.

Thesis Volume and Structure: the Thesis is composed of introduction, five chapters and conclusions. It involves 192 pages, encloses the List of used literature and archive material.

The study main issues have been analyzed separately within chapters, enclosing

statements at the end of Chapters, Paragraph 13 deliberates oversight results.

Thesis Main Topic: the thesis introduction part includes the thesis historic value, its relevance, scientific update, with definition of the main goal. Research methodology, principles have been generalized with stipulation of modern methodological grounds. There have been reviewed historiography and the source study base of the problem and created scientific innovation, statements and conceptions.

CHAPTER 1. Reasons of Georgian Military-Political Immigration (1921-1953)

§. 1 Domestic Situation of Democratic Republic of Georgia

Following revolution of Russia in 1917 overthrowing autocracy power nations included in Empire got obsessed by hope and aspiration to begin national liberation movement. In Poland, Finland, Ukraine started activation of progressively thinking forces were pushed forward the issues to establish independent states. Such attitude was revealed in Georgia as well. These forces shared opinion that the main task for those times were not only national self-determination but also retention of the revolution achievements in Russia that was possible together with overall forces of the state. Certainly such approach did/not express the interests of people that was ascertained very soon by overthrow of temporary government in October 25, 1917.

As early as after revolution of February, 1917 aspirations for self-determination were activated in multi-national area of Trans-Caucasus. For that time issue of creation of national council was shaped.

On November, 1917 of the same year the most part of Georgian Society got together in public office of the theatre including 324 delegates. The meeting opened by Akaki Chkhenkeli. He emphasized significance of aspiration towards national-statehood. Here, creation of national council was the most important trend on way to preparation of independence of Georgia.

Very soon, National Council of Georgia implemented practical preparation for announcement of independence of Georgian state. On May 26, 1918 on date of dismissal of Trans-Caucasus Seim was held the Government Session, which was opened by Noe Zhordania. In his speech he said: - "Present situation of Georgian nation requires to create the state organization of Georgia and with the help of such organization to escape oppression from the side of external power and to build robust foundation for independent development". The Council accepted and published Declaration of National Convention.

The Declaration on Independence of Georgia was signed by more than hundred persons. It was approved by constituent Assembly in February, 1919.

In this way was created the first Georgian Democratic Republic on foundation of May 26, 1918 events.

§2 Foreign Relations of Democratic Republic of Georgia

Aftermath of first World War was intricate and tense. There was not defined future development of the states, in North Civil War was raging, retention of Georgia's statehood was rather important task. Creation of clear foreign political course and its practical implementation was of foremost importance. It was highly significant event.

Foreign political course of Democratic Republic of Georgia was represented in following way:

- a) The Parliament of Georgia and the Government announced complete neutrality as the foreign policy foundation;
- b) One of the main task was settlement of relations with neighboring states (Azerbaijan, Armenia). It was difficult to settle issue of boundaries definition.
- c) In 1918 Georgia had got orientation towards Germany, which assured that it would recognize independence of Georgia and would help people, but the hopes were frustrated;
- d) In November, 1918 in Germany was overthrown Keiser regime, Brest-Litovski Treaty was rescinded. There were emerged England and Turkey with their interests towards Trans-Caucasus
- e) Very soon Trans-Caucasus area got influence of England. English army units entered in Baku and Batumi.
- f) Foreign policy of Georgia, the state fate got into dependence from England and France;
- g) Georgian power should have rapidly settle the conflict with Armenia.. Armed forces of Armenia according to their Government Order occupied Sanayan and Alaverdi territory. This was illegal action of the government of Armenia.
- h) Georgian authorities should make settlements:
 1. On January 12, 1919 in Batumi entered English army. English representatives in Trans-Caucasus declared Batumi in their ownership;
 2. So-called Kuban republic was under Denikin power. It was situated to the North direction from Georgia in Sochi area. Denikin did not recognize independence of Georgia. He considered it as integral part of Russia;
 3. To the South of Georgia was complicated situation. There appeared three conquerors - Turkey, Russia (Denikin power), Representation of England.
- i) The authorities of Georgia should have used any kind of diplomatic activities to eradicate Turkey and Denikin plans and behind its back hidden English and Caucasus troop military aspirations.

- j) Recognition of Georgia worldwide, by foreign states as independent state was the foremost concern of authorities of Democratic Republic of Georgia. It should be solved at Paris Truce Conference. Delegation of Georgia (N. Chkeidze, I. Tsereteli, Z. Avalishvili) submitted to the Conference Memorandum, in which was made request to recognize independence of Georgia officially by allies. These attempts failed.
- k) Foreign affairs of Georgia got complicated from the beginning of 1920. Denikin army was driven away from Caucasus and at the end of April Red Army units entered Baku. In Azerbaijan was established soviet power. It was omen for Georgia;
- l) In such situation Government of Georgia imagined conclusion of Peace Treaty with Russia as hopeful step. On May 7, 1920 the Treaty was signed between Georgia and Russia with recognition of freedom and independence of Georgia by Russia. But the situation has been changed. In February 25, 1921 Red Army units entered Georgia.
- m) Democratic Government of Georgia made decision to leave Georgia and they went abroad in immigration. On March 18, 1921 The Government went to Europe, Paris accompanied by some members of the constituent assembly.

§3 Reasons for Georgian Military Immigration to Europe

20-ies of XX c. was the most difficult period for Georgia. After overturn of Georgian democratic state the whole power was caught by Georgian Soviet Republic – “Revolutionary Committees”. Revolutionary Committee of Georgia was created by Communist Party of Russia (Bolsheviks), Caucasus Bureau on February 16, 1921 by following membership: Philipe Makharadze, Shalve Eliava, Alexandre Gegechkori, A. Nazaretiani, Bessarion Kvirkvelia. This body steadily fulfilled interests of Kremlin. There were established also provinces governors, revolutionary committees of cities. Power of revolutionary committees may be drawn back only in governing system, that Georgian people could hardly cope with.

Government of Democratic Republic of Georgia arrived in Paris through Constantinople in April, 1921. As soon as they arrived they started their actions in order to influence authorities of European states in England, France, Italy and etc. to help. The Memorandum where was described how Russia signed Treaty with Georgia with details was sent and disseminated in April. During official meetings with governments of European states Georgian representatives were making requests to interfere into Georgia-Russian relationships and to make Russia to withdraw its troops from their territory, though these attempt were not successful.

CHAPTER II. Historiography Review of Georgian Military Political Immigration to Europe.

In Georgian historiography not a few policy-makers and scientists concerned immigration of political authorities of democratic Georgia to Europe, mainly to France. Our attention was drawn by the article published by G. Suladze while the newest period: - “Georgian Anti-Soviet Immigration and Special Services”.

Rather extensive research by G. Suladze relies on rich archive primary sources which have been unknown for wide public. In the article is presented biography of Georgian political representatives quite perfectly, individual features, their relations with each other and with distinguished political figures of Europe. Attitude of Georgian policy-makers to the authorities of European states was especially strengthened from 30-ies middle period to the end of 50-ies of XX c. with France, Germany, England, Italy.

This attitude was distinct in these states along with direct participation within current historic processes in Europe those times that was dictated by national interests.

We consider that with political immigration of Georgia was closely connected with Georgian military immigration of Poland and France. Actions of Georgian immigrant generals, officers and cadets were conditioned by support of military strength of European states.

The special important scientific research in Georgian historiography is represented by the Article – “Georgian Warriors under Banner of Poland” by Niko Javakhishvili, Tbilisi, 1998 in which is profoundly presented material reflected Poland-Georgia Military relations supported by confident sources. The separate issues of this problem were reviewed by Georgian historians scientists: “Georgian Diplomat Bogdan Gurjitski” by G. Zedginidze (Magazine “Mnatobi”, №12, 1965); “Social-Political Situation of Georgia and Fighting for Statehood in 1920-1925” by V. Benidze – Tbilisi, 1999 (changes in tactics of fighting of immigration government and political parties); “Study Problems of National-Liberation Movement of Georgian Immigration” by Sh. Maisuradze; “Some Issues of Georgia-Poland Relations” by Ts. Chkhartishvili (there are the newest issues of history, Tbilisi, 2008) and etc.

Different approach to the events of 20-ies of XX c. is exposed by Association of Young Historians of Georgia under Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in the book – “History of Georgia” edited by P. Surguladze and A. Surguladze, reading book of years 1783-1990. The book reflects past of our country while last century. Authors says that “the facts and events which defines Georgian social-economic and political-cultural development described impartially on the opposite to earlier stereotypes.

At present time the old stereotypes are breaking; evaluation of historic past of nations is carried out on base of moral principles. Though authors allocate small place to the issues of Georgian immigration.

In the second paragraph one of the first issues is "Immigration Government of Georgia and Europe". It notes that representatives of Government of Georgia – N. Zhordania, E. Gegechkori, K. Chkheidze, A. Chkhenkeli, I. Tsereteli and others arrived in Paris through Constantinople. While official meetings with representatives of Europe states they required from them to interfere in affairs of Georgia and to force Russia to withdraw its army from Georgian territory. Certainly such attitude and evaluation of Georgian immigration is not enough. This issue should be thoroughly studied.

III. CHAPTER – Relations of Georgian-Political Immigration with European States

The core representation of political immigration of Georgia is settled in France. Their aspiration was kept unchanged. This was impartial striving to struggle by any means for better future of Georgia.

For implementation of their aim, representatives of Georgian immigration should spread their ideas and plans not only throughout Europe immigration but also for all society immigrated anywhere. It was the most important task

Since 1924 have been published magazines and newspapers of various titles: "Liberation Tribune" – 1978; "Guard" – 1994; "White George", "Military Page", "Future", "New Georgia", "Kavkasioni", "For Motherland". All of them had their special assignment and own history.

In 20-ies of XX c. (October 24, 1924), in Paris was founded Georgian Patriotic Young Peoples Organization "White George" by leadership of General Leo Kereselidze. This organization started publishing the newspaper "White George". Its first edition was published in Paris on August 25, 1926.

Mikhako Tsereteli was editor of "White George" from August, 1930 (№31) till January-February, 1934 (№72-73), though the following 74-75 numbers were signed by whole editorial team. From April, 1935 (№86) the newspaper was edited by Viktor Nozadze. Then he was dismissed and position was conveyed to Leo Kereselidze. His colleagues were: K. Salia, M. Tsereteli, S. Berejin, S. Tsitsishvili, V. Tsitskishvili, L. Kereselidze, Sh Sokhadze, B. Giorgadze, I. Otkhmezuri, A. Nishniashvili, General Al. Eristavi (edited application "Military Page") Koki Dadiani, V. Emukhvari, D. Chiabrishvili, D. Kldiashvili, Sh. Amirejibi, G. Jakeli, R. Gabashvili, G. Mkheidze and others.

Concomitantly with "White George" newspaper in 1934, in Paris started publication of second newspaper – "Future" by the same organization (Georgian

Patriotic Organization). It was headed by A. Manvelashvili. Only three editions of this newspaper are left: August, 1934 - №4; April, 1933 - №8; 1938 №10-11.

From November, 1924 in Paris was printed newspaper "New Georgia, first flimsy edited by Grigol Veshapeli. This was bi-weekly edition. It had pro-Soviet, propagated idea to return to motherland. While two years the newspaper was published in Paris and Berlin.

Spiridon Kedia founded Georgian language magazine – "For Motherland" in Paris. This edition was called – national political body – but not national democratic party. It was published by Spiridon Kedia from May 1925. The first edition flimsy entered Georgia secretly.

In France, Paris was published magazine "Kavkasioni" with rich and interesting material about Georgian artists creative life, their conceptions (D. Kakabadze, Elene Akhvlediani, Mikheil Bilanishvili).

For Georgian historiography is important that "White George" Berlin organization had its own body – "White George" (Berlin edition), that justifies sincere truth that there were large number of Georgian immigration in Germany.

It was also interesting that existence of "White George" organization is proved to be in Paris in 50-ies of XX c. In 1950 in Paris under editorial of K. Salia was published magazine "Fate of Kartli". The magazine contained mainly patriotic letters, chronic materials.

We also consider that foundation of "Georgian Warriors Readiness Abroad" in January 26, 1954 by initiative of Gaioz Maglakelidze in Munich, Germany was spiritual support for "White George".

Second paragraph of third Chapter refers conditions of creation of Immigration Political Committee, party relations, membership of the Committee, aims of political committees, world outlook, relationships with Committees of Caucasus with European states. In 1924 was established – "Caucasus Liberation Committee" signed by: Mikhako Tsereteli, David Vachnadze, Alexandre Asatiani from Azerbaijan – Khosro Sultanzade, Abdula Ali Emiz-jan, Sheikh Islam Zade; North Caucasus – Gasan Gireim Jabigi (Chechen), Alihan Kantemir (Ossetian), Haitek Natomov (Cherkes). In 1925 Armenians refused to sign.

There was also organization "Kavkasia" which involved General G. Kvinikadze. This Organization tried to contact Russian Immigration Anti-Soviet Organization "Russian Union" (Russian common military union). Georgian immigrant had so called "Georgian National Center"; anti – soviet immigrants organization "Kartlosi" and existed "Georgian Liberation Committee"; at the end of 1941 in Berlin was founded "Georgian National Committee" initiative team. This Committee was headed by organization White George" leader – Mikhako Tsereteli.

Then on the foundation of this organization (October 25, 1943) was established new multi – sided organization – “Georgian Union” headquarters. Its military headquarters was headed by G. Gabliani. Overall Caucasus Committee was led by Tsaitler: in Paris was created political union: “Ertoba” (Union). The leaders were Mikheil Kedia, Evgeni Gegechkori. Organisation “White George” took advantage of Germans trust and credibility, fascist kind organization. The leading body was represented by so-called “Directorial”. There was existed “Bureau of Georgian Immigrant”. Its assignment was – fighting against Soviet Union; anti-soviet organizations “Russian Committee”, “Liberation Committee of Russian Nations” – were also founded.

In Third Paragraph of third chapter are elucidated

Historic conditions of creation of Georgian immigration legions: our main information is supported by Archive documents of year 1948:

1. Formation of “Georgian National Legion” started by Germans in spring of 1942 near Warsaw, in Vesola and Zelonka (here were gathered Georgian captures).
2. Second Battalion was established in Vesola in 1942. After swear rite they went to North Caucasus, Krasnodar Region;
3. Third Battalion including thousand person (№21/198) started organization in September, 1942 in Khenkovo, Poltava Region;
4. Fourth Battalion was established in Gadianch, Poltava Region;
5. 795 battalion took actions in Cherbourg, (France)
6. 798 battalion was dismissed at the beginning of 1943;
7. Leader of 797 battalion was Lieutenant Shalikhvili (in Ganville);
8. 798 battalion was placed in Morbisia: led by Bakradze;
9. 799 battalion took actions in Khermon-feran region;
10. Battalion №11/193, in 1944 stayed in North Italy;
11. One of the battalions was dislocated to Athens, in 1944;
12. Task force battalion “Bergman” (“mountain man”) was created in 1942;
13. “Bergman” – I-troop (one hundred) was led by Sh. Okropiridze
14. “Bergman” – II-troop (one hundred) was led by Bermurad Lianok
15. “Bergman” – III-troop (one hundred) was led by Keso Aleskerov
16. “Bergman” – IV-troop (one hundred) was led by Tsutskiridze
17. “Bergman” – troop (one hundred) was led by Sarkiz Gakhvezdiani,

All they were former Soviet military men.

Very soon Intelligence-Diversion service “Tamar-1”, “Tamar-2” were joined with “Bergman”. In 1942, August entered Piatigorsk and joined 44 – Army unit, fighting in Mozdok region against soviet troops.

18. With participation of Georgians was established German unit – “Brandenburg Division” in 1942. It involved core battalions.

Till present time has not been shaped up public opinion concerning number of Georgian military men in battalions under German banner and officers and their further fate,

In IV Chapter of Thesis – world outlook national liberation immigrant is under review. This part is represented by three paragraphs.

First Paragraph “White George” and Georgian Liberation movement are deliberated in Paris in 1924 in “Momavali” (Future) published by movement “Georgian Patriotic Feature” where was reflected commitment represented by 10 commandments: Georgia is a nation; Georgia is a state composed by Georgians; “Momavali” denies political parties; “Momavali” will try to enroot historic traditions to strengthen spirituality, “Momavali” is staying a side any party; “Momavali” intends to observe national interests; Georgia is religion for “Momavali”, “Momavali” is free; holy swear, equipped by credible patriotism and Georgia is a player holy place for it.

Second Paragraph reviews – “Georgian Government in Immigration (1918-1921)” – we note that government of Georgian Immigration in 1918-1920 years more or less solved domestic problems of the state in issues of foreign relations, in views of recognition of independence it turned to be difficult. At the same time the “Russian factor” was difficult to overcome.

February 25, 1921 became the date of fall of independent state of Georgia. This was the reason for fleeing abroad, mainly to France and Poland.

Third Paragraph dedicates – to “Creative way of Georgian Immigration, activities of S. Kedia, G. Veshapeli, N. Zhordania in political-scientific sphere have been analyzed. In 1924 underrevision of G. Veshapeli was published first flimsy of the newspaper “New Georgia”. S. Kedia founded Georgian Language magazine “For motherland”.

Especially multi-sided were Publicist, Literary and scientific creative activities.

In Firth chapter of Thesis – “Georgian Military Immigration in Europe and struggle for Caucasus in 1942-1943” – issues on participation Georgian Generals, officers, cadets, military men in the most complicated military operations of XX century have been deliberated.

First paragraph contains information materials noting Generals of Georgia in 1918-1921. The key documents of Archive funds are obtained. They describe pursuits and affairs of Generals and high-ranking officers and their number. Those times approximately 50 Generals took service in Georgia.

Representatives of Georgian military immigration followed Georgian Political

Immigration to Europe. This was second stage of Georgian immigration, which arrived to Europe, Poland. This was Historic event in life of XX century Georgia. The core number of military men was waiting for support from Poland authorities.

Second paragraph – made a note, that number of Georgian military immigrants in Poland including cadets achieved approximately 300. During first years were none of Georgian immigrants invited, only while years of war they were employed.

In the third Paragraph – “Fascism in Europe and Georgian Military Immigrants” the attention is emphasized over issues of participation of Georgian Military Immigrants in events took place in 40-ies of XX c. At present time, by October, 2011 in Georgian scientific circles were held talks about merits of Georgian military immigrants, some people called them heroes others mentioned them as liberty seekers; others said that they are Georgians staying behind barricades; some people considered them as behind barricades; some people considered them as being dispersed. We think – all of them were Georgians and all of them suffered for destiny of Georgia.

Fourth Paragraph – “Caucasus struggle (1942-43) and military immigrants” reviews fascist Germany oppression plan in Caucasus – “Edelweiss”, its aims and operations with results. 7 – battalion was formed by Georgians: I – Shota Maglakelidze; II – G. Saakadze; III - D. Agmashenebeli; IV – Queen Tamar; V – King Erekle; VI – Shota Rustaveli; VII – Ilia Chavchavadze.

Defeat of fascism ideology and fascist army generally and in particular in Caucasus defined fate of Georgian Military Immigration. They have composed their history. It was history of Georgia.

General Statements

1. One of the reasons that made Georgian Military – political immigration to leave Georgia for Europe became disorder in domestic, political, economic and social situation of first Republic of Georgia.
2. The special key reason became – attitude to Russian foreign policy by year 1921. War actions of Red Army XI in Georgia and mutiny of cadets in 1924 against Russia’s regime.
3. Georgian immigration to foreign states was formed with two trends: a). Political (government) immigration; b). Military (Generals, Cadets) immigration branch.
4. Representation of Georgian Political Immigration found location in France, Paris and nearby, where it kept carrying out activities for liberation of Georgia. The main trend of its ideology was hope to receive assistance from Europe

- and for achieving of practical support used close diplomatic relations with government of big states.
5. Georgian Military (Generals, Cadets) immigration branch mainly located in Poland. Majority of Georgian military officials started contract activities in 30-ies of XX c., according to military specialty promoted by marshal Pilsudski who came to power.
 6. Based on political ideology Georgian Military Immigration branch many representatives settled in Europe, engaged in fascist regime and took active part in struggles of Second World War, in particular for Caucasus. (1942-1943)
 7. Government of Georgian Democratic Republic couldn’t arrange international relations either with close neighbors or European states.
 8. As for foreign relations it was difficult to settle issue of territorial arrangement with neighboring Azerbaijan and Armenia.
 9. By 1918 Georgia was oriented towards Germany and expected its support. Such hopes failed.
 10. On stage of history appeared England and Turkey with their interests towards Caucasus area, in particular Georgia.
 11. Very soon Trans-Caucasus turned to be under influence of England. In Baku and Batumi arrived military troops of England. Georgia’s foreign policy, destiny became dependant of England and France.
 12. Georgian power should make settlement for arrangement relations with Turkey, Denikin and England which had certain plans concerning Georgia.
 13. Attempts of authorities of Georgian Democratic Republic to achieve recognition of European States failed.
 14. Complete failure experienced movement started by representatives immigration political and military authorities supported by arms forces of fascist Germany where they had taken part owing to their wrong outlook.
 15. The heavy situation created in Europe in 40-is of XX c. played negative role over further state of Georgian Military-political immigration.
 16. The core staff represented by Georgian Military political immigration had no opportunity to return to Georgia.
 17. High rank person John (Malkhaz) Shalikashvili engaged in U.S. Armed forces was descendant of Georgian Military Immigration.
 18. While evaluation of historic mission and activities of military political immigration of Georgia we find opinion – despite their struggle against Soviet Georgia, “they were staying on the opposite side of barricades, they had their belief and they were still Georgians”
 19. We think that such evaluation contains contradictions, first of all because so-

called liberation idea of own state relying on foreign arms forces turned to be inadmissible and wrong; the second is that the fascist propaganda made certain impact and created wrong imagination for immigrated Georgians, they were employed in their service; the third – immigrants in various states used to try to save their own lives and they used any opportunities to do it. All these forced them to stand at service of fascist military service.

20. Ideological outlook of Georgian military-political immigration, attempts by any means to obtain support of European states have failed like fascist ideology and war actions.
21. Georgian Military-Political immigration in Europe while almost 50 years continued activities. Only in 50-ies of XXc., when two political figures left political life – Noe Zhordania, died in Paris (1953) and Josef Stalin in Moscow in the same year – many years of contradictions were over.

**Main Statements of Thesis were published by Author in Following
Publication:**

1. Some aspects of history of Georgian Military immigration. I. Javakhishvili History and Ethnology Institute, col. “Issues of New and Newest History”, №1(7) Tbilisi, Publ. “Universal”, 2010.
2. To History of Georgian Military Immigration in Poland. Materials of united Conference of Professors-Lecturers, Doctors and Masters - №1., Tbilisi Publ. “Universal”, 2010
3. Georgian High-Ranking Officers in immigration. materials of United Conference of Professors--Lecturers, Doctors and Masters - №1., Tbilisi Publ. “Universal”, 2010
4. Georgian “Borchalo region military Generals and distinguished children” – Collections “History and its Problems” – Baku State University Publ., Baku 2010
5. Armenian Generals from Georgia – Erevan State University – “History and Arts”, 2010.
6. “End of Edelvais”, co-author E. Mamukelashvili, Monographs, Tbilisi, Publ. “Sveti”, 2011.
7. Georgian anti-soviet immigrant editions. Materials of United Conference of Professors-Lecturers, Doctors and Masters - №2., Telavi, 2011
8. Georgian Military Political Immigration to Europe Materials of United Conference of Professors-Lecturers, Doctors and Masters - №2, 2011

